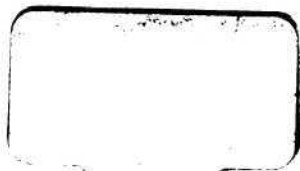

A 478223 DUPL

60-

118

100

ESZMETÖREDÉK

A'

MAGYAR REFORMROL

VAT DANIELTÖL.

LIPCSEBEN 1844.

WIGAND OTTÓNÁL.

In meinem Verlage erscheinen:

Französische Classiker.

Neue, correcte und wohlfeilste Ausgabe.

Nachstehende Werke sind bereits erschienen:

Montesquieu, Geist der Gesetze. Nebst Destutt de Tracy's
Kommentar und Noten von Helvetius und Voltaire. Deutsch
u. mit Anmerkungen von Dr. A. Ellissen. 12 Theile. 1 Theil. 18 Ngr.

Voltaire's Werke in zeitgemäßer Auswahl.

1r. u. 2r. Theil: Candid oder die beste Welt. Deutsch mit
Einführung u. Anmerkungen von Dr. A. Ellissen. 2 Theile. 8 Ngr.

3r. u. 4r. Theil: Zadig oder das Geschick. Eine morgenländische
Geschichte. Deutsch von A. Ellissen. 2 Theile. 8 Ngr.

5r. u. 6r. Theil: Der Hurone. Deutsch mit Anmerkungen von
A. Ellissen. 2 Theile. 8 Ngr.

Rousseau, Bekenntnisse. Deutsch von G. Julius. 9 Theile.
1 Theil. 6 Ngr.

— Ueber den Gesellschaftsvertrag, oder Grundzüge des
Staatsrechts. Deutsch von Dr. A. Marx. 4 Ngr.

— Die neue Heloise. Deutsch von G. Julius. 1—3. Theil.
12 Ngr.

Thiers' sämtliche historische Werke. 3 Theil 5 Ngr.

1. Geschichte der französischen Revolution. Deutsch von Dr. W.
Jordan. 1. Theil. (8 Bogen aus der Petit) 5 Ngr.

Gallois, Geschichte der spanischen Inquisition. Deutsch
von Dr. L. Eichler. 2 Theile. 8 Ngr.

George Sand's sämtliche Werke. Mit einer kritischen Ein-
leitung von Arnold Ruge.

1—4. Theil: Der Handwerker. Deutsch von Dr. L. Meyer. 4 Theile.
16 Ngr.

5—6. Simon. Deutsch von Dr. L. Eichler. 2 Theile. 8 Ngr.

7—15. Consuelo. Deutsch von G. Julius. 9 Theile. 1 Theil. 6 Ngr.

16—18. Horace. Deutsch von Dr. L. Meyer. 3 Theile. 12 Ngr.

19—20. André. Deutsch von Dr. L. Eichler. 2 Theile. 8 Ngr.

21. Pauline. Deutsch von Dr. L. Meyer. 1 Theil. 4 Ngr.

22. Leone Leoni. Deutsch von Dr. L. Eichler. 1 Theil. 4 Ngr.

23—24. Die letzte Aldini. Deutsch von Dr. L. Meyer. 2 Theile.
8 Ngr.

25—27. Indiana. Deutsch von Dr. L. Meyer. 3 Theile. 12 Ngr.

28—30. Spiridion. Deutsch von Dr. L. Meyer. 3 Theile. 12 Ngr.

ESZMETÖREDÉK

A'

MAGYAR REFORMRÓL.

VAY DANIELTŐL.

LIPCSÉBEN 1844.

WIGAND OTTONÁL.

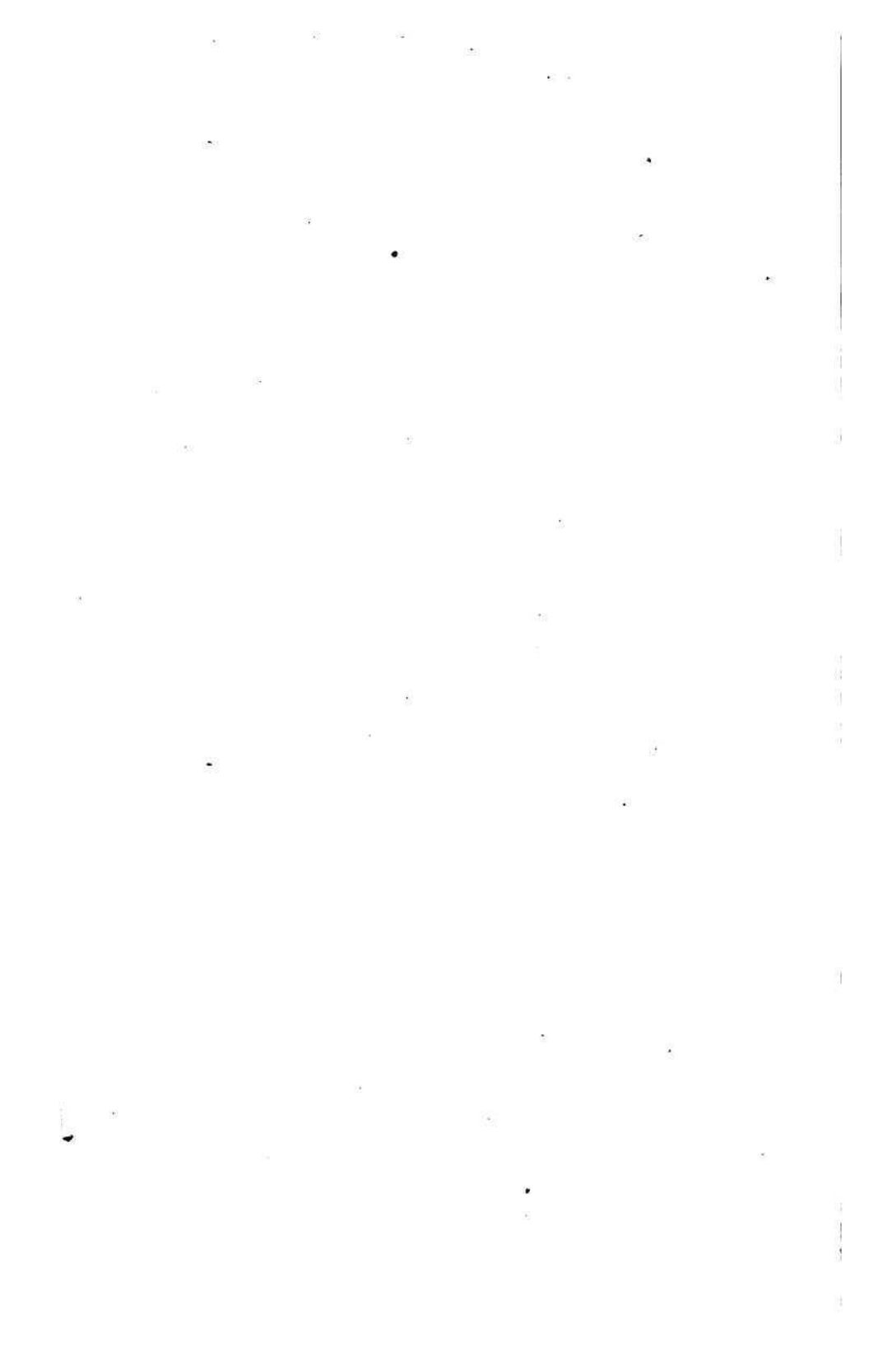
DB
925.3
.V38

754689-806

G. I. — A. C. — és K. M. nak

AJÁNLJA

VAY DÁNIEL.

I.

A' zsarnokok hatalmaskodásai 's az előítéletek ellen alkra szállt igazság bajnokai legszentebb ügyöknek, ha nem vértanuivá, de mindenkor szenvedő apostolaivá lettek. — Ki ne ismerné az egy istenhitért küzdött Móses népének sanyargattatását, — a' hódító Róma féketlen hatalomvágya, a' népet porba tapodott előkelő góg 's balhiedelmek ellen föllépett istenember töviskoronáit? Ki ne tudná, hogy a' reformatio tavasz hirdetői is szinte a' jó ügy áldozatául vérzettek el? —

De nem csak az országok egységét föntartó 's a' véges embert a' végtelennel dicső lánczolatba fűző vallás, — de a' természet, az emberi élet 's jog körében buvárkodó ész is kénytelen mindig az előítéletek csapásait szenvedni, valahányszor az igazság mellett föllép.

Ki győzné itt a' kisebb nagyobb zsarnokok ellen az általános népjogokért az igazság 's szabadság mellett föllépett 's azt védett ésnagyoknak méltatlan megbántásait elősorolni!

A' zsarnoki hatalom előtt — akár az isteni vallás, akár az emberi jog 's igazságot követelő ész rokonszenvre nem számolhat, — föladatuk egy része annak letiprása; — de, fájdalom! hogy az általános igazért, 's így a' többség, a' nép érdekében föllépett ész — a' népnél is csak százados küdések után vivhatja ki ügyének, az igazságnak, a' rokonszenvet: különös pedig az, hogy a' vallás és az észtan között az utóbbi amannál is népszerűtlenebb; látván, hogy az alap mindkettőnél egy, a' végök isten, és a' cél is egy — az igazság. — És a' philosoph az életből meritett, az emberi észmegfoghatta okokkal győz, míg az egyház-tanár fogalmainkon túl, a' kijelentés titkait is fölmutatja. —

De nem annyira a' cél és a' tan, magossága mint, a' tanárok kötelelességökbeni eljárásuk miatt rejtély előttünk a' theologoknak a' philosophok fölötti rokonszenve, holott látván: hogy a' kijelentett vallás apostolaiból alakult egyházi rend, tévutakra térve nem maradt mindig a' nemes eszközök használata mellett, sőt, mint egy ideális Napóleon, minden eszközeit leginkább hatalma öregbitésére használta föl; míg ellenben a' népért magától mindent megtagadó, semmi fölsőbb hatalmat nem igénylő észtan avatottjai az életből meritett, az emberi észmegfoghatta okokkal fölfegyverkezten castákra, statusra, a' statusban sohsem fajulva, mint Cincinnátok örködve a' nép fölött — fáradságuk 's küzdéseikért nem fogadva bért, szegényen,

mint jöttek, tértek visaza testvéreik — a' nép közé: azt kellene hinnünk, emezeké a' népszerűség diádalma, 's mégis mutatja a' történet, hogy a' vallás hirdetői sokkal több rokonszenvet ébresztének a' népben, mint a' castát nem alkotott józan ész képviselői, a' philosophok, kik egyiránt hidegen hagyják a' többséget.

Végtelenül fájdalmas, de hiában, úgy van! hogy a' valódi igazság, 's különösen a' népjog-szabadság tiszta fogalmát tanító philosophok kevés rokonszenvre számolhatnak; — sőt vannak, — 's ezt mi lealázó kimondanunk! — országok, hol tudósak lenni még ma is szűgyen, hol a' politizáló közvélemény azt hiszi: hogy a' legmagasabb tudományosságot igénylő, a' legtöbb elméleti 's tapasztalati bölcsességet föltételező törvényhozási tanhoz tudós — nem érthet.

Ezen jó urak sohasem olvasták Schellingnek azon mondasát: „az észtan megszűnt az iskolái lenni, az a' statua birtoka.“ És nem fognak engem érteni, ki Schelling ellenében azt mondom: az észtan mindig a' státusé volt, mindig karöltve járt az étellel. — Vagy nem volt-e Plátónak, az egyéni jogokat visszazsuzeritván, mindent csak a' statusnak adó, philosophiája összefüggésben Sparta szellemével? Ellentétben vannak-e Lycurg törvényei Plátó tanításival? Lehet-e tagadni, hogy Sparta szellemét Plátó és Lycurg egyiránt képviselé? Athen ellentéte Spártának,

— itt a' társaság fogalmának induló pontja személyes szabadság; 's nem volt-e itt is statusának valódi philosophja Aristót? Hát a' jog eszméjének hősei, 's a' természettörvény bölcsei Hugo Grotiustól kezdve le a' critica philosophián keresztül egészen a' szabadság philosophiájáig; — nem hű típusai-e koruknak 's a' népnek, melly között éltek?

Igen, én úgy látom és hiszem: hogy a' philosophia mindig karöltve járt az étellel 's körülményeivel. — Fusuk végig röviden a' philosophia legfőttünőbb jeleneinek korát; — nézzük még egyszer közelebbről, ha valjon elmentében vagy összhangzásban van-e a' philosophia az étellel? — Spárta személyes szabadságot nem ismer, — philosophja sem; Athene a' személyes szabadság eszméjét hallja 's tanulja philosophjától, 's statusában ez eszmének életet ad, a' keresztény vallás philosophjai, a' kijelentett vallás tanai mellett küzdve, ismét organumai a' keresztény vallás hatálmáért százezrenként elhunyt népeknek; később az egyházi felsőséggel meg nem elégtelt, a' világi hatalmasságot alakított római szék osterai; — a' természet-philosophok nem élő hangjai-e koruknak? Hát Kant criticaphilosophiájának praxisa, 's Fichte elméleti ábrándozó, 's a' társaságon künálló valami volt-e, midőn a' polgári kötelességek- 's nemzetiségökről megfeledezett németekben föllármázta a' hazafiság, a' nemzetiség lármaharangját?

Tevén ezt akkor, midőn az ellenség városát ostrommal megvevé.

Mindezek után igen természetes, ha azt tartjuk: hogy a' philosophia mindig karöltve járt az étellett; és ezt hiszem: 1^{ör} azért, mert a' történet ezt tanítja; 2^{or}, mert, hitem szerint, akár a' végső ok buvárlatából akár az emberi én taglatatából kúnduló, -- mind a' kijelentett vallás tanaira támaszkodó, mind a' természetphilosoph ellenállhatlanul mihamar a' társas élet philosophiájára, a' szőnyegen levő tárgyak 's az uralkodó eszmék és elvek taglatatára kénytelen menni, levén ez az emberi észnek egyedül haszonnal gyümölcsöző mezeje. — Éa a' philosophiát az igazságért, 's így a' nép legbecsesb kincséért küzdő legmagasb forumnak tartom, — a' törvényhozót a' philosophia által letisztázott fogalmak kertészének, ki azt a' népéletbe átülteti; — a' philosophok a' nemzet fölött virasztó örök, kik a' népet a' jövőendő vész febl értesítik.

'Az emberek az észtannak általában ellenei, tartván ezt theoreticai meddőségnek, a' gyakorlati étellett semmi viszonyban nem állónak. Van a' philosophgyűlölőknek még egy másík osztálya is, kik azt mondják: „mi a' philosophiának ellenei nem vagyunk, de az legyen egy és ugyanaz minden nemzeteknél.“ Ezen uraknak már főnnebb válaszoltunk, hol a' philosophia föladatáról, körülmények hatásáról stb. stb. emlékeznék; 's most csak azt

kérdem: vajon az általános territorialis nyelv, politikai viszonyok 's a' többi nemzetektől különválás az ezekbeli gyéresebb érintkezés által kifejtett nemzetiség, jellem stb. stb. nem mind olly sajátos tárgy-e, melyekről lehet, és kell saját 's különvált ítéletünknek lenni? — Így, például: magyar alkotmányos, és mégis alárendelt állásunk, nyelvünk stb. stb. nem adnak-e nekünk bizonyos szint? ugyanannak kell-e rólunk, nyelvünkről az ítéletnek lenni, mely áll, például Angliáról? de valljuk meg: nem innen a' zavar, — de, mert igen sokan vannak, kik azt teszik föl, hogy minek az a' magyar philosophia? — Hiszen ha philosophia, igaznak kell neki lenni; már pedig a' mi Németországban kétszer kettő négy — magyarországban is az; ergo nem kell magyar philosophia! — 'S itt a' baj, hogy legtöbb ember azt hiszi, hogy egyik nemzeti philosophiának a' másik alapigazságát elismerni nem lesz szabad, holott a' nemzeti philosophia 's más philosophiák közötti különbség semmi egyéb, mint specificus 's másutt nem levő, vagy másképp levő körülményekről ítéletek resultatuma. — Mégis különös dolog az, hogy én sohasem hallottam magyartól állítatni, miként a' magyar jelleme ugyanaz, mi a' németé, — 's hogy a' magyar azon vitakozott volna: hogy a' magyar alkotmányi 's kereskedési viszonyok épen azok, melyek Éjszak-Amerikáéi; sohasem hallottam még azt sem, hogy, például: valaki állította

volna, miként a' német elméleti nehéz és buvárkodó philosophia egy és ugyanaz lenne, mi a' franczia könnyű szemlélődés, sőt ha hallottam róla, mindig azt mondták: no de már hogy a' mennykőben is lehet olyant gondolni, hogy a' könnyű, tüzes és szabad alkotmányú francznak ugyanazon kaptafája lenne, melly van a' komoly és vizsgálódó 's semmi nemű politícai jogokkal nem bíró németnek? És mind e' mellett, midőn ezekről órákig beszélénk, előjővén, hogy Szontagh Gusztáv magyar philosophián dolgozik, — fölugrik a' társaság — 's összecsapva kezeiket, kiáltják: per Deos immortales! micsoda absurdum az 'a magyar philosophia? En gondolkozám: min csodálkozhatnak ezen jó urak? 's fölillant eszemben: hogy ők az észtant talán cosmopolitícainak tartják; de hiszen csak imént láták át a' német 's francz philosophia közötti különbséget! — De különben is ismerem spectabiliséket a' megye-gyűléseiből, 's onnét adataim vannak: hogy ez urak nem világi, de még magyar országi egységet sem akarnak, — ők nem világpolgárok, — nem is magyar, hanem Árva és Turóczi országi emberek!

Magyarországról eddig két bajt említék — egyik az: hogy itt a' tudományos embereket a' legszerencsétlenebb politícusoknak tartják; másik, hogy nekünk különösen nem kell nemzeti philosophia. Az első pont fölött sokat vitáztam, 's védokul többek közt fölhozám: miként franczia

ország legutolsó két országlárában meggyőződhetek volna a' vitázó urak, hogy tudósok lehetnek jó politicusok; — hivatkozáim Angliának jelen ministeriumára — említém az óriásereőt kifejtő Orosz, a' néhány tized alatt Herculessé lett Porosz mint teszi a' tudóst tanító székéről egyszerre ministerré; — de Guizot hin Thiers her — Francia-vagy Angolhon óriástárczái, — Orosz - 's Poroszhon csoda emelkedése nekik nem argumentum, tudós mind a' mellett non coronat. — Én váltig mondanám: uraim, mi sohasem fogunk összejöni, kegyetek azt hiszik, hogy tudós nem lehet jó politicus; én pedig csak a' mellett maradok: hogy a' tudós mindig többet tud, mint a' tudatlan stb. stb.

Mióta ezen 's ehez hasonló számtalan párbeszédeket hallottam — mindannyiszor mély fájdalommal tölt el keblem, 's okát keresém mindannak: miért vagyunk mi különösen a' politicalai téren a' tudósok ellenei — 's miért nem kell nemzeti philosophia? De maig sem tudom, hogy különösen a' politicalai téren állók felületességében keressem-e az elsőnek, 's a' külföld majmolása által elvesztett eredetiségünkben az utóbbinak okát? Mert ha csak ez lenne a' baj, azt mondanám: tanuljunk 's ügyekezzünk típusunkat viszanyerni, és aztán, higgyétek el, — mihelyt nyelvejőkben 's jellemötőkben eredetiség, ismereteitekben mélység, működéstőkben következetesség lesz: akkor teiteik logikai rendben levén, nem lesztek sem a' tudo-

mányosság, sem a' logica- 's philosophiának ellenei, mint most. Igen, én meg vagyok győződve, hogy mihelyest politicusaink — mellőzve a' provincialis és a' castai érdekeket — keleti kévély nyíltsággal 's igazi lelkesedéssel törekedendnek az általános szabadság felé: akkor Kant critica philosophiájának sem lesznek olly ellenei, mint ma. És itt az idő, megvallani őszintén, miként mi azt hisszük: hogy valamint másutt; ugy a' magyar politizáló — de nem politicus — többségnek is azért nem tetszik sem a' philosophia, sem a' tudósok, — mert eljárásuk sem nem egészen tudós, sem nem egészen philosophiai.

Tudósgyűlölő honunk a' philosophiával épen ugy van, mint a' németek az alkotmányossal: őket, mint tudva van, 1814ben a' hannoverai herczeg erőnek erejével alkotmányossal akará megajándékozni; de a' Rendeek, mitsem téve, haza oszlottak; 1815ben őszhó 16^{án} gróf Münster által a' kamara ismét megnyitott, — de valamint a' kormánynak alkotmányadandó reformja ellenében egészen hidegen maradtak: ugy az említett grófnak nemzeti öntudatra ébresztő beszéde, melyet ő kormánynok léttére intéze a' nemzethez, hidegen hagyá a' Rendeeket 's egy szó pártolás nélkül hangzott el. — Csak nem hihetetlen, uraim — de ugy van, — 1814. 's 1815ben a' hannoverai kormány alkotmányossal akarja megajándékozni a' nemzetet, — de igyekezete, de akarata a' népképviselők keblében

viszhangra nem talált! — Csak nem hihetetlen, de úgy van: — Magyarországnak philosophia, — logica, — tudós nem kell!! — És hiszitek-e, hogy a' hannoverai képviselők hibáztak, midőn a' kormánykinálta alkotmányt el nem fogadták; és tudjátok-e, hogy midőn Hannoverában ezt tévék, Fichte, a' nagy philosoph, azelőtt már és pedig a' csaták véróráiban Napoleon ellen tartott tüzelő beszédeiben meleg és tiszta hazafiságot, nemzeti egységet, alkotmányszerelmet hirdetett; — és tudjátok-e, hogy német hon philosophjai már akkor a' német egységről beszélnek, már akkor azt mondják: hogy Német országra nézve az apró részekre darabolás, az exceptivák körüli forgás nemzeti önfejtőztetés? — Igen, de a' német Syes — abbás — Fichte tanítványa — Stein — szavait a' provincialismus, a' szakadások hősei nem akarák érteni; a' nemzeti egység, az apró német biralmak közt létező sorompók leszakításán működött Stein a' népnél visszahatásra — reactio — talál. — 'S mindezek nem azt jelentik, hogy Fichte, Stein nem voltak jó politicusok; hanem azt: hogy a' nemzeti egység, és így valami logikai egész hősei századokkal szármalyák tul a' provincialismust pártoló, a' logikai egységet gyűlölő 's nemzeti erőt gyilkoló nemeseket.

Mindezek után én azt hiszem, hogy mi mindaddig, de csak addig ellenei leszünk a' logicának, philosophiának 's a' tudósoknak: míg az exceptivák 's a' provincialis érde-

kek téréen forgunk; mihelyt mi a' reform mezején az általános nemzeti erő és boldogság számára aratunk — mel-
lözve a' provincialis érdekek kisszerű legyezését, azonnal
nem levén többé okunk bár magát a' critica-philosophiát
is gyűlölni — sem a' logicát megvetni, sem a' tudósokat
utálni nem fogjuk.

Fönnéb megjegyzők: hogy ha a' zsarnokok és hatal-
masok ellenei a' fölvilágosodást terjesztő tudósoknak, azt
nem csudálhatjuk; — megfoghatlan előttünk csak az:
hogy a' nép emberei mint lehetnek nem barátai, — pedig
vannak ilyenek sokan. Ezen philosoph — 's tudósgyűlölő
magyar reformerek igen sok egyéneitől hallám, hogy ők
nem a' német theoretica-speculationak, de a' francia for-
radalmi iskolák emberei; ekkor elkezdém magyarázni,
hogy a' népjogokért küzdött 's elvérzett francia forradalom
emberei mindannyian Voltaire, Jean Jacques, a' socialis-
mus és törvényphilosoph iskolásai; az eszme mellyért a'
tanács küzde: a' jog, mellyért a' nép vérét ontá: az ő agyok-
nak szülöttje. —

Küzdém megmutatni, hogy valamint a' francia nép
azért vérzett, hogy philosophjai eszméjének életet adjon:
ugy a' német nemzeti egység philosophiájának szavai is
elhatottak néhány tizedek után a' nép fülébe és szívébe.
Igen, valamint Franczhonban az említett philosophok nép-
jogi eszméinek néhány tizedek mulva a' lángnyelvű Mira-

beauban, és sok más ezrekben megszülettek védő szónokai: úgy a' nemzeti egység philosophjainak is megszülettek pártfogói. Stein és Münster szavai kicsirázván, megérték a' népben, és pedig Steinről azt mondja a' történet: hogy ő mint országlár az volt, mi Fichte mint philosoph. 'S a' tanuság itt semmi esetre sem az, hogy Stein rossz politicus volt, — hanem, hogy kortársai szavainak súlyát meg nem bírák, 's innen van az, hogy a' német nemzet évtizedek mulva petitiók útján sürgeti azt, mit akkor az alkalom kínált és Stein jónak mondott.

Fussuk végig emlékezetünkben az aligmult történeteket, 's látni fogjuk: hogy azon nemzetek, kik a' philosophiának 's tudósoknak nem olly esküdt ellenségei, mint mi, a' legmegszorítottabb alkotmányok daczára is sebesebben haladnak, mint mi; például elég legyen megemlítenem, a' szabad institutiókban óriási haladást, melyet 1807. és 1815. között Poroszhoz tett, minők: a' jobbágyság eltörlése, a' parasztföldnek szabad földdé változtatása a' robotok megváltása stb. stb. — Illyenek továbbá a' nemességnek a' többi rendekkel egyenlővé tétele az iparra nézve, a' polgári 's katonai legmagasb szolgálatra egyenlő igény, az ipart gátló minden akadályok elhárítása, a' királyi domaniák megadóztatása, azoknak a' statusadósságok letörlésére való fordítása, a' városok önállósága 's rendezése, a' szolgai és cselédi viszonyok szabályozása, a' sta-

tuskormány minden osztályzatának megegyeszerősítése, az exemptio eltörlése, a' polgárkatonaság 's örsereg fölláttatása, a' hadi szolgálatra való általános köteleztetés, és végre a' népképviselői előkészületek. És ha ezen példák nem győznének, megemlíteném azt, hogy az ízenként elszagztatott Németország több herczegségeiben — a' nálunk 803 éves alkotmányunk 's az emberiség gyalázatára most is főnálló feudális szabadalmak kisebb nagyobb mértékben megszüntetvék. Igen, az alkotmányával nem büszkélkedhető sok német statusokban a' nemesi igaztalan kiváltságok megszűnvék, és sok herczegségekben már a' kiváltságait elvesztett nemes siralmasan mondja: „én nem vagyok egyéb, mint tehetős paraszt.“ —

És ha még mindez nem lenne elég ok, akkor figyelemztetésül azt mondanám: vigyázzatok, nehogy ezután is, mint most, az általános szabályokat kerülve, az exceptivák térén forogjatok; mert megfoghatjátok látni, hogy 800-dos alkotmányotok daczára is a' még ma absolutismus alatt nyögő németek is el fognak mellettetek csöszgetni, 's féld, hogy megtaláljuk érni azon gyalázatot, miként Némethon minden polgára fogja már az alkotmányos jogokat élvezni akkor, midőn még mi azon fogunk vitatkozni egymással: ki, Werbőczy szerint, a' nép?! —

És mindez könnyen megtörténhető, 's a' miatt, hogy mi nem tartjuk a' tudósokat jó politicusoknak, mert mi a'

logicának nem vagyunk barátai, és mert másutt mást, t. i. az ellenkezőt hiszik, 's még mi reformjainkban az exceptivák térén forgunk, azalatt másutt — még Némethon absolutisticus statusaiban is — a' polgárok közötti különbség közfalai lerontásán, és a' törvény előtti egyenlőségén kezdve, az alkotmányterjesztés logikai útján mennek.

És mert más statusok a' logicának nem esküdt ellenei, a' még alkotmányos élet reményre is csak 1814ben, azaz, a' német fejedelmi szövetség által följogosított némethon több herczegségei a'ig néhány napos élet után ott vannak hol mi, sőt tul azon, a' városrendezésen.

'S ezek szerint előttem mindinkább megfoghatatlan: mint lehet a' közjón segíteni akaró népbarát akár az általános, akár a' nemzeti philosophiának ellensége? Valamint más részről világos előttem az, ha valakinek egy, vagy más nemzet — p. o. a' német — philosophiája nem tesszik, mert azon nemzet — körülményei mások lehetnek, s' így az azokról mondott ítélet reánk nézve nem áll. És ép ezért kell nemzeti philosophia! —

III.

Ha már logica — és philosophia gyűlölő honunknak tudósutaló politizáló tetteikben 's működésökben a' következetesség hiányzott: ezen, reméljük, senki csodálkozni nem fog, ez csak magunkhozi következetesség.

És ez az a' kulcs, mellyel azon titók zárját föl lehet nyitni, mellyet különben megoldani nem lehet: miért nincs honunkban a' népjogokért küzdő pártnak semmi biztos, semmi közösen ösmert célja; miért nincs működésünkben egység; miért hagyják el a' néhány nappal előbb egész lelkesedéssel követett utat; miért változik nap nap mellett a' küzdőtér; miért a' lelkesedésnek tárgya minden nap más; miért fagy jéggé a' nép szíve az eszme iránt, melly tegnap szerelmének tárgya volt; miért meddő, miért sükérárva működésünk? —

Mutassatok nekem hont, hol a' középnemesi rend jobbjai olly önzés mellett, olly nemeslelkesedéssel küzdöttek volna a' népjogért, mint 1827 — től fogva honunkban. — Mutassatok nekem nemességet, melly, mint a' miénk, ne-

mesi szabadalmait önkényt 's minden fölszólítás nélkül akará megosztani az alkotmányból számkivetett néppel, tévén ezt akkor midőn a' politicai számkivetés bilincsei alatt elzsibbadt nép még mélyen hallgatott, midőn az alkotmányholt tizennégy millio még csak jog kívánságban sem mutatá az életnek jelét, kik meggyalázások bitója előtt még hidegen járnak el, kikre nézve még az isteni és emberi jogokat kérés órája nem jött; mondom, mutassatok nekem nemességet, melly sirként némán még csak nem is könyörgő népével úgy küzdött volna megosztani jogait, mint a' magyar nemesség jobbjai.

Igen, mit másutt a' nép csak a' fölkonczolt nemességen túl sok milliók vérével váltá magának meg a' polgárjogokat csendes és még csak nem is rimázkodó hontársainknak mi magunk kínáljuk. — Igen, uraim, a' 800-dos gyakorlatmegkedveltette kiváltságokat, mi önkényt valánk a' hallgató néppel megosztandók, míg más hon nemesei készebbek honukból kivándorlani; hogysen szabadalmaik csonkításának.

És mi a' feudalismus igaztalan zsákmányait önkényt vittük a' honoltárára, mi nemesen, mint a' földtekének egy nemessége sem, küzdénk a' még síri álmot alvó népnek jogaiért, és küzdénk, mint Leonidások, számva kevesen egy Xerxesi ellentábor ellen; — mert kikből áll táborunk? néhány nemesekből, néhány fölvilágosodott igazságbará-

tiből; és kik ellen vívtuk a' csatát? a' praerogatívák szerelmében vak óriás nemesi többség, 's a' kormány ellenében. A' nép pedig, kinek füléig a' zöld asztalok vitái nem hatottak, a' csatákról semmit sem tudva, szolgálai fásultsággal, mint előbb szántá kényurának földét 's izzadott nehéz robotai 's nyögött adói alatt. És midőn sok évek küzdése után az igazság apostolainak szava a' néma népig, 's a' jogok közösségének süket kiváltságosokéig hatott; midőn hosszas csaták után az igazságnak igéje némi részben testtélőn, midőn az ébredés órája ütött, azt hiszitek; tudá a' nép, kik voltak a' nyolcz százados hosszú és nehéz éj eloszlató, a' valahára följöendő nap hajnalát hirdető csalogányok. Nem, — jogaiért küzdött és rablánczokat szenvedett, barátai mellett hidegen, mint előbb ballaga el, sőt az ellentábor hőseinek köszöné a' tőlők csak nehezen kicsikart engedékenyek mákszemeit.

Hihetetlen, de úgy van, — a' népbarátok küzdéseinek gyümölcse az eddig kivívott parányi népjogok, a' helyett, hogy a' haladási párt embereinek megszerezte volna a' nép rokonszenvét; azt a' kiváltságok iránt szerelemföltő, 's az aligmult napig mindég a' maradási pártol pártolt kormánynak kezére játszodá. Sokan lesznek, kik ez állításnak vagy első, vagy másik részét tagadják; bármely véleményben levők megnyugtatóására elég legyen az urbéri törvénykönyvet fölhoznom, mellyből világos mind az, hogy a' jogárva,

de a' terheket egyedül viselő a' földesur alatt nyögő népen segíteni szándokból hozott törvény a' haladási párt indítványa, mind az, hogy midőn a' törvény hozaték, a' népérdekeit ezt hordá inkább szíven, mint az, hogy a' törvényt sok tusák után vívták ki a' praerogativ szerelmes maradási párt ellen, — ez az elsőt hívőknek válaszul; kik a' másodszor érintett véleményben volnának, azoknak elég legyen röviden annyit mondanunk: nemde e' törvényt az alsó ház kezdeményezte? nemde e' törvényt az alsó háznál a' többségnek kellett kivívni? nemde az alsó ház követői a' megyéknek — vagyis inkább a' megyék nemeseinek — és így, nemde a' megyék többségének kelle ezen törvényt akarni; és végre, nemde a' megyei követek, vagy az alsó ház többsége, ezen törvényt a' kormány 's a' vele egyszellemű maradási párt ellen vivá ki? közbevetőleg legyen mondva, hogy a' kormány maradás szellemű volt, a' napnál világosabb, mind az alsó mind a' felső háznál (mellyet külön azért nem említünk, mert az, kivéve a' kormányt, néhány egyéni 's territorialis érdeket semmit sem képvisel) levő minden tagjai úgy nyilatkozáván. És mégis, midőn a' törvény megszületett, a' népa helyett, hogy a' törvényt kezdeményezett, azért küzdött azt kivitt megyékhez viseltetének bizalommal, épen urbéri pereiben is, mellőzten a' megyei forumot, mindig a' kormányhoz folyamodik. De általában nem csak az urbéri viszonyokban, de csaknem

mindent képzelhető esetekben a' népnek hasonlíthatatlanul több bizalma van a' kormányban. Kik ezt tagadnák, majd, midőn az országgyűlés haza viendi a' törvényeket, hallgassák meg falunként a' népet, 's meg fognak róla győződni, hogy felséges királyunknak 's teljességgel nem az országgyűlésnek fogják köszönni. Kik ezt nem hinnék, menjenek helységről helysége a' nép közé, majd megfognak hallani, hogy a' földesur 's vármegye elleni átok épen olyan közös, mint felséges királyunkban vetett bizalom általános. És legyen meggyőződve mindenki, hogy a' nép, a' reform párt emberei kivétele nélkül bizalmatlan földesura 's megyéjében. Mindezekből állításunk bebizonyítása után természetesen folyik: 1° az is, hogy a' reformpárt-keble öntudatával megleégülten, fáradozásaiért nem kívánva bért, nem megy a' nagy tömeghez 's nem kiáltja: a' ti embereitek én vagyok, jogaitokért én küzdöttem; nem zorolja elő a' küzdés napjait, igen a' reformpárt a' népnek, mellyért küzd, hidegségét nemesen szenvedve, nem mondja nekie: jertek a' termekbe, nézzétek a' naplót, beszéltesselek el magatoknak a' történeteket, 's megfognak győződni, hogy jogaitokat mi, kiket most mellőztök, 's ellenőtkben a' nemesi szabadalmakat ők, kikben hittetek, nagyon védék. — Ez egyttal legyen felelet azoknak, kik a' haladási pártot önérdékleső lázítóknak szokták nevezni. 2° természetesen folyik az is,

hogy haladásunk lassú és meddő, a' haladás kicsiny seregének a' nép rokonszenve nem levén támasza.

És ez azon hatalmas tényező, melyet a' reformpárt számításából kifelelt. Lesznek, jól tudom, sokan, kik nem fogják következetesnek látni, hogy én, ki alig néhány sorral főnebb olly nemesnek találám az önkeble nyugal-mának meg elégedvén, bért nem követelő 's így a' tömeg, rokonszenvét nem vadászott eljárást ki emelem; most egyszerre hibául teszem ki azt, mit fennebb érdemnek mondék: de ezen vád ellenem sújtó csak akkor lenne, ha a' nép közzé pártunknak rokonszenvet kereső és el-leneinket ócsárló apostoloknak kiküldését indítványoznám. De én ezt nem mondván, állítom csak azt, hogy minden népkegy vadászat nélkül működhetik a' haladási párt úgy, hogy a' népnél több rokonszenvet, és így az igazság ügyének gyorsabban 's több sükert szerezhethet.

Akarjuk csak keresni 1^{ször} okát annak, miért nincs a' nép keblében szőnyegen lévő tárgyaitak eránt rokon-szenv. 2^{ször} Merényeljük okokkal támogatva állítani, hogy az alkotmányos élet 's a' jogkérdések iránt részvétet ger-jeszteni jó és üdvös. 3^{ször} Adjuk elő, mellyek lennének szerintünk az eszközök, mellyek által az érintett kettős czél elérhetnék.

Mi az első pontot, t. i. azt miért nincs a' nép keblében szőnyegen lévő tárgyaitak iránt rokon szenv —

illeti: én azt hiszem, hogy a' nép a' kérdéseket nem érti, működésünkben nem lévén egység, teendőinkben logikai rend, eljárásaink az exceptivák és a' negativitás térén forogván 's nem értvén, irántunk rokonszenve nem lehet.

Főnebb érintém, mily nemes, mily példátlan el szánt-sággal ügyekeznek jobbjaink az alkotmányos és a' személyes jogi — 's most hozzá teszem — a' teherviselési közösségen: de már főnebb szinte érintém, hogy működésünk eddig, jobb szándokunk daczára is meddő, 's okát bizonyos logicihiányban kell és tudom keresni; illy logikai hiánynak tartom én az exceptivák, a' specialis esetek körüli forgást, ilyennek tartom én a' negativ működést.

Én az exceptivák 's negativitás térét akkor, midőn még az alkotmány kiterjesztve nincs, és így, midőn a' mindenek feletti és leg első feladat még meg nem oldalott: nem tartom logikai rendnek — működésünket itt kezdeni meg, részletekről beszéljenek nemzetek, kik alkotmányaikkal készen állanak, egyes kérdések felett vitázzanak; kiknek egészen fölépített alkotmányuk alatt összes polgárságok fedve van; — mi építsük a' tizenöt milliot fedő allomány épületét, és ha e' nagy munkával készen leszünk: akkor beszéljünk majd egyes osztályok butorozásáról.

Most látom sokaknak ellen vetését 's ezer hozzám intézett kérdését: hát a' negativitás térén forgunk-e?

lévén dologhoz nem tudó 's nem is akaró, azonban mást a' lassuságért még is szidó és ehhez igen értő keleti faj, ezért sokkal inkább szeretjük, de jobban is reánk illik — az opponens, mint a' réformér nevezet, mely nevezet, notabene, nálunk nem a' megbukott, bár mely political hitű minoritást jelenti mint külföldön: nálunk az oppositionalista — szó az opponensek által így értelmeztetik: a' törvényes ellenzék és a' constitutionalis haladás emberei párt neve. — De én nem csak ezen, de a' szó értelmében vévén alig esmerék jobb nevet, mint nekünk az oppositionalista, ez olly tökéletesen kifejezi a' hasát melegíteni napra feküdt magyarnak a' lassú németet szidó indolentiáját, oly tökéletesen magába foglalja pártunk működéseinek negativitását, annyira nincs ebben a' szóban semmi positivitás, szóval, annyira el vitathatatlan kereszt s' vezetéckneve pártunknak: minővel a' földtekén egyetlen egy sem büszkélkedhet. Én nem tagadhatom ebbe az opponens névbe mind inkább inkább szerelmes vagyok, 's a' ki nem találja jónak, találjon jobb nevet pártunknak, nekünk, kiknek szívünk, lelkünk hején van; kik jogainkat úgy mint kenyerünket szivessen megosztanak felebarátinkkal; de hijába szeretjük a' kényelmet, 's aztán mitűrés tagadás, egy kevésbé restek is vagyunk, 's meg csak nem lehet mindenkinek Anglius esze; a' német okosabb tehát, — ha valami nem megy, mi ugyan a' kuczikba ültünk, de

szidjuk a' németet; még egyszer mondom: hogy nemeslelkű indulatos, kissé indolens nemzetünk nemzeti pártjának, ki mindent kíván, de nem sokat akar 's tud tenni, ha mégis nem megy: haragszik, jobb nevet az opponensnél nem lehet találni.

Nagyon gyakran észrevevesszük biz mi is, hogy bizony sokáig aludtunk, hogy mellettünk a' velünk egykorú 's még csak nem is banszos angoly ugyan el hajtott, ekkor aztán vagy sir vagy néz a' hű magyar hajdankora tükrében, vagy gondolkodik, hogy tenni is kellene már valamit, 's ekkor nagy tűzessen hozzáfogunk, persze nem rendszeres egészhez, ha nem a' mit hallunk, hogy épen főznek a' szomszédok, mi is tűzhöz tesszük, p. o. Angliában börtönöket készítenek, mi is; Poroszországban büntető törvényeket készítenek, mi is; haljuk hogy valahol túl a' vizen váltótörvény is van, hát miért nelenne nekünk is? persze! már arra ki az ördögnek is lenne gondja, hogy mit csináltak már az előtt ott mindent. Hiába beszél nekünk maga a' romai pápa is, hogy az angoly előre házat épített, azt be is fedette 's aztán rakott szobáinként belé butorokat; hiába mondják a' szomszédok, nem kell előbb meg venni a' butorokat, mert meg veri az eső ha eresz nem lesz: mire válaszul legfelyebb elkáromoljuk magunkat: ne tanicsd apádat — — — — —, tudja Pál, mit kaszál 's: a': t: — Aztán ha történetesen

még is meg verné az eső: akkor a' szegény magyar föl
sohajt, kétségbeesik és ismét szidja a' németet, miért
csalta meg; és kétségbeesik 's ismét nem csinál semmit,
— Ez az ázsiai nyavalya a' mi bajunk!

Az érintettem azsiai nemes, de kisélassú, és inger-
lékeny természetünkhöz hozzá szegődven azon tenger
érdekkülönneműség, melyet az ötvenkétkülönálló és terri-
torialis viszonyainál fogva más érdektől vezérelt megyék,
's az ezek mellett egészen függetlenül álló heterogen
szerkezetű kerületek, mezők, vidékek és községek egész
quodlibetje, és ezekhez járulván még azon tenger castai
érdekek, melyek a' háromfejú nemességekben őszponto-
sulnak; nem feledvén továbbá azt sem, hogy a' nemesség
három kategoriai külön érdekek következtén egymásnak
sem a' legjobb barátai, itt ismét nem lévén például: a'
föld szinnek, az az a' nemességnek, ugyanazon jogköre
mely van al első emeletnek, a' fő Rendeknek, 's a' mind-
kettőjök vállára nehezkedett második emelet az egyházi
rend vagyonossági tekintetben büszkén nézvén elfölöt-
tők; ha mind ezen és az el nem számolt ezer apróbb
külön érdekek mellé még fel mutatjuk azt is, hogy a'
törvényhozási és általában minden joggyakorlati körből
ki szorított tizennégy millio, kiknek csak a' teherviselési
dicsősség jutott mai napiglan, a' hatalom 's jog felett
örökös osztájt tartó három testvér nemességet, igen keve-

seknek kivételével, nem a' legjobb gyámatyának tartja. 'S így nem igen szereti, és nem is igen hisz-talán a' komáknak, de a' közdolog iránt mindenesetre mind e' napig egészen hideg; ha mind ezeket, mondom, fölveszük: reményljük, nem fog senki is csodálkozni, hogy ha a' nemzet e' parányi és még is olly tömérdek, 's annyira különnemű érdekektől vezérlett castákból össze állított törvényhozása nem bir 's nem tud és talán nem is akar általános és összes nemzeti szempontból el nézni a' dolgokon, hogy ha castai érdekei tökéletes elfeledésével nem ügyeszik a' tizenöt millioval együtt és egy célra a' nemzeti egyesült erő 's az összes tizenöt millio boldogságaért működni.

Vagynak, hála az égnek, sokan kik át látják ugyan, hogy a' részletes reform, hogy az alkotmányunkba bele nem illő ujj eszmékkeli foldozás nem jól kamatozó tőke, de hitők ként e' téren kell maradnunk, nem lévén erőnk a' régi alkotmány lerontásához, és annak helyén egy tökéletes, egy minden polgárnak kötelességeihez és terheihez mérten jogokat adó alkotmánynak fölépítéséhez, 's ezért csellépésekkel kell meg lopnunk az alkotmányörököt, és így egyes korhadtt butorokat, össze égető kanczokat bele hányni, 's majd ha így a' feudalismus uraságnak külföldben is szű ette butorai összeomolván hamuvá lesznek, — majdan akkoron teszük meg a' radical reform

lépéseket. És e' tant követve, hozaték példaul: a' váltó törvény az ipart leginkább gátló, a' nemesi inertia leg-hatalmasabb támaszának az ősiségnek meg döntésére.

En e' tant, e' tacticat nem tartom sem eléggé nyílt-nak, sem eléggé czélszerűnek, hogy nyílnak nem tartom; az, reményilem, nagyon természetes; hogy czélszerűnek nem tartom, okaim következők: 1ször már főnebb érintém, hogy én a' toldozó foldozó reformnak barátja nem vagyok 's azt meddőnek tartom, — szinte főnebb állítam, hogy a' hatni akaró párt működése sükeresítésére egyik leg-hatalmasb tényezőnek a' nép rokonszenvét tartom, mely nélkül hozott törvény, ha létre jön is csak holt betű; szinte főnebb érintém, hogy a' nép logikai rend nélkül innen vagy amonnan ki kapott egyes reform eszmét nem érti, 's így irántunk rokonszenve lehet, most tehát nincs más hátra, mint főnebbi álitásunknak testet adnunk.

En azt hiszem, hogy Magyarország tizenöt millio pol-gára közt nincsen ötvenezer, ki azt tudná, mi az ősiség, annál kevesbé azt, hogy micsoda vegytani működés követ-keztén döntendi meg ezen a' többségnek káros ősiséget a' váltótörvény, 's így mint és mennyiben tényezője ez a' számára leendő jogközösségek kivívásának.

Többet mondok: nem hiszem, hogy honunk adózói-nak század része az adók körüli agitatiookban látott volna

egyebet, mint azt, hogy rajta talán egy-két krajczárral — könnyíteni fognak, bizton merem állítani hogy a' tizennégyszáz millió adózó között nincs egy millió, ki abban a' teherviselés közösségét a' negatív jognyerés magas szempontjából fogta volna fel; — én hiszem továbbá: nincs csak egyetlen egy eddig vitatott specialis tárgy is, melyet a' nép talán a' teendő eredményében fogna fel, is ez nagyon természetes, mert ki is kívánhatná a' politikai tudományban sem magas nézettel, sem gyakorlati eszméjével nem bíró földnépítől, hogy ő egy magában odavetett bizonyos szabad szellemű eszmét, milyen p. o. az ősiség meg döntése, fölfoghasson, és hogy így, ősmérve előzményeinket, működési ügyességünket, megítélhesse az eszmének szabad szelleműségétől meg kapassék, hogy annak messze vágó következtetéseit ellássa, és így az értők küzdelmek faradozásait igazán méltányolhassa, és hogy az érdekeit képviselő párthoz mind ügyességéért, mind jó szándokáért bizalommal viseltessék. És ki kíváná végre azt, hogy a' nép illy abstract magában álló eszmét az általános jog és igazság magas szempontjából fogván fel, ki számításra, magára 's a' honra leendő hasznait így tárgyalta köz ügyek, mint ősi érdekei iránt meleg szeretettel 's részvétellel viseltessék. Hogy mi az a' váltótörvény, mi az a' büntetőtörvénykönyv, 's mi az az ősiség? azt a' nép nem érti 's így nagyon természetes; tárgyalatása iránt rokon-

szenvel nem viseltetik. Menjünk ellenben logikai rendben, ne mistificáljuk magunkat, 's ne használjunk állépéseket, ne bibelődjünk speciálításokkal, hanem kezdjük reformeri pályafutásunkat az első oszlopnál az alkotmányterjesztésnél 's e' pontból indulva, menjünk logikai rendben, 's minden, kinek tiszta felfogása van, meg fog érteni bennünket. Ha volnának, kik álitásaimban kételkednének, utasítom — menjenek a' néphez 's kérdezzék meg: Ti nép! akarjátok e', hogy ti jogban és teherben egyiránt részesüljete a' nemesekkel? — akarjátok-e, hogy az ország gyűlési követeket ti a' nemesekkel együtt 's közösen választatok; akarjátok-e hogy az ország minden nemű adóit birtokarányban közösen 's együtt fizessétek? etc. etc. és fogadom, a' nép igen-igen-igennel fog válaszolni, fogadom, e' kérdéseknek lesz rokonazenve. Itt ismét egy ellenvetéssel találkozhatunk: azt felelhetitek t. i. a' toldozgatással küzdő reformerek: hiszen tudnánk mi ezt, de e' pálya kört meg nyitni nem mertük, félvén, a' lázadástól. — Válaszom: a' nép azért, mert jogokat nyert és vele a' terhek meg osztattak, még soha föl nem lázzadtak; jogok, teher viselés közönségének meg jagadásiért ellenben igen folyt vér elég. És végre rajtunk áll a' népet nem lázítani föl, rajtunk áll, a' népnek e' kérdéseket tevén, igenlő felelete után azt mondanunk: no, ha akarjátok, barátim, kérjük meg alázatossan felséges urunkat,

atyánkat, királyunkat és az ország gyűlést: oszlatnák meg velünk is jogukat 's terheiket.

De távol légyen töllem, hogy én azt állítsam, hogy a' teendők legelsője a' népre felhívó proclamatióban 's a' népet jog követelésre tüzelő apostolokban lenne; nem menjünk, mint mások, az alkotmányterjesztés útján lassú, de mindig világos leptekkel, és maradjunk mindig szilárdul 's rendülhetetlenül ezeknél. És ha valaki ezen utat még is lázítónak tartaná; ismét németországra hivatkoznám 's föl mutatván, hogy az új életöket 1814ben kezdő német frigyes tartományok többségében magok a' fejedelmek kezdék meg éppen e' ponton a' reform pálya futását. És szerintem nagyon helyesen, ők meg tanulták a' francziai forradalom történeteiből, hogy a' nép nem a' jog megadásaért, hanem azoknak meg nem adásaért szokott föl lázzadni; ők felejtettek, tanultak is.

Politikai conjuncturáink, alkotmányos viszonyaink és az uralkodó előítéletek által, mint látok, menthető rendszertelen és specialis kérdések taglalatával foglalkozó, toldozó reformunk, melynek, mint érintők, a' nép viszonszenvéf meg nyerni lehetetlen, most ezen hatalmas tényezőnek hiányán kívül elég legyen meg említenünk; hogy az ily részletes működésnek sükernélkülisége az elkedvetlenedésen kül, még az ingatagságot, habozást, álhatatlanságot is szüli, 's a' fennebb elszámolt számtalan

következményeken kívül a' részletes, a' toldozó reformnak, még az ön magunkbanni bizalmatlanság, az ingatagság, a' változékonyság is, mint természetes következménye; itt kérdenétek, mely kérdésben, mely működésben nem voltunk állhatatosak? felelünk: igen sokban, 's közülök lesz szerentsénk alább egynéhány példát fel hozni.

III.

Eddigi feladatunkat, melly szerint fölmutatánk, hogy honunk valamint előítéletekkel telt, a' philosophia és logica 's az ezekkel foglalkozó tudósok ellen, úgy alkotmányos életének mozgalmaiban sem tart semmit a' teendők logikai egymásutánjára, 's ezért reformunkban semmi egység, 's ezért a' haladás pártjának semmi biztos, semmit közösen ősmert célja nincs; — előadám továbbá, hogy egyes, a' többség által nem értett eszmék taglalatával foglalkozván, úgy ennek rokonszenvét nem birjuk, 's hogy ezért működésünk sükertelen; minek ismét természetes eredménye, hogy lelkesedésünk csökken, a' magunkiránti bizalom fogy, azonban a' teendőknek halmaza veszteglést mégsem engedvén, abban hagyva a' sikeretlent, mást, 's ez ismét nem levén czélszerű, ismét mást választunk; és így mindég sikerárva működésünk tére naponta változik, működésünk mentségét ez egymásból természetesen folyó nemzeti szerencsétlenségünkben állományunk és institutióink heterogeneitásából és az alkotmányos jogok-

kal bíró ezer érdektől vezetett castákból stb. stb. igyek-
vénk keresni.

És hitünként illy óriás eldöntések 's ezeknek követ-
kezései a' számtalan balítélet ezredei által elborítottan
találják a' nyolcz százada szaggatott hont Széchenyi és
Vesselényi, igen e' nagy honpolgárok a' három nemesi
casta ügyvédkezése által el koldúsodott hon' fölvirágoz-
tatására hivatnak föl 's, — eljárásokban két külön pont-
ról indulván, egy és ugyanazon célra, t. i. a' nem-
zetgyilkos, káros és igaztalan, 's így jogtalan kiváltságok
halálos metyélének, a' feudalismusnak megtörésére töre-
kedtek. Az út, mondók, különböző, de mindkettő egy
célra vezető volt. Széchenyi azt mondá: e' tizennégy
milliónak pénz, pénz, és ismét pénz kell, 's hogy ezzel
bírhasson, számára víz és száraz gyors közlekedési eszkö-
zöket, ipart kell teremtenünk, 's így a' munkásságnak sü-
kert adván, a' népben szorgalmat és takarékat költenünk,
és majdan, ha az iparüzést megkedvelik, annak hasznai
által munkásságra ösztönzött népünk anyagi jólétre ver-
gődik, anyagosságra tesz szert, akkor a' polgári jogok
követelésével is előjön 's akkor ezt ő töle megtagadni
sem nem lehet, sem nem veszélyes.

Vesselényi Miklós, látván a' kiváltságoknak nyolcz szá-
zad óta gyakorlott igazságtalanságát a' népellen, az elfogult
kebleknek az igazság és a' jog meleg szavait hirdeté. Ves-

selényi azt mondá: e' népnek életpolgári jog kell, és ha az öntudatlan holttestbe lélek öntetik, 's ha kezeiről a' szolgaság myűgző bilincsei leszedetnek, majd szerezz magának vagyont, teremts ipart.

És mindezekből tisztán látszik, hogy mind a' két nagy reformátornak célja egy ugyanaz: a' népnek polgári és anyagi jólétet szerezni. 's ők csak az utban különböznek.

És ha most kérdenétek: melyiknek iskolája jobb e' két reformernek? felelnénk: miként mi megengedjük, sőt tudjuk, hogy anyagi jóléttel bírván, a' szelleminek is hamar birtokába juthatunk, még a' szellemi jólétről az anyagira nem olly gyors a' haladás; de arról is tisztában vagyunk mind nézletileg, sőt még erősebben meggyőzetve a' történet által, hogy a' szellemi jólétnek az anyagi is mulhatatlan következménye, míg fordított arányban a' süker nem biztos, mi pedig a' mathematicai bizonyosságot a' lehetőség töredékeny reményével soha fel nem cseréljük. — És így nagyon természetes, mi Széchenyit sebesebb és gyorsabb, de Vesselényit biztosabb reformernek tartjuk; Széchenyi pályája virágosb, 's ez háladosabb a' működőnek. Vesselényié szilárdabb és biztosb a' nemzetnek.

A' nagyoknak nagyobb fia Miklós, azonban a' sorsa vad csapásai által a' működési térről leszorítván e' nem-

- zetnek fájdalmára, most legnagyobb részben mint pártunk működéseinek bírálója áll hátunk mellett.

Széchenyi pedig eszméibe szerelmes authocrata, nézvéen hitrokonit fabábaknak, azokra számol ugyan, de nem szereti, 's így gyakran isoláltan áll; — Széchenyinek eszméi nagyok. Széchenyinek az emberek nagyon kicsinyek. Széchenyi szerelmes e' honba 's öneszméibe, dicsőséget osztani nem szeret; 's ezért Széchenyi — mint Napoleonról mondák — mint sachtjáték jegyeket használni szereti; azonban álljon fel mint győztes vagy vesztés a' játéktól, bábjait hidegen dobja el. Széchenyi e' hont 's Pestet igen, de embert keveset; Széchenyit e' hon igen, de emberek kevesen szeretik. Ezért Széchenyi sem működik annyi sikerrel, mint Széchenyinek működnie kellene.

A' szép korány után, melly nemzetünknek két nagy polgárt küldö, honunk ege csakhamar elborult, 's mintha megsokalta volna az ég, hogy egyszerre két nagy polgárral áldá meg, leszoritá mindkettőt a' küzdterről; a' különbség csak az: Vesselényit a' mostoha sors — Széchenyi ön magát szoritá le az osztatlan bizalom, nagyszerű hatás és sükerdús vezérségből. Vesselényi elvei 's e' hon vértanujává lett; Vesselényi szabadságát és egészségét vesztetten végzé be, a' hon legmélyebb fájdalmára, fényes vezéri pályáját. Vesselényi túl a' közügyekbeni cselekvő részvétén,

túl börtönén is él; Vesselényit, mint hajdan az apostolok a' Megváltót, könyezve vesztők el szemeink elől; Vesselényinek, a' mennydörgő szónoknak, a' magyar polgári kötelességek 's becsület legnagyobb tanítójának lelke, áttörve a' sötét tömlöczök falain, jótevő szellemként örkődik a' nép 's vezérei fölött. Vesselényi, míg egészségét, szabadságát nem veszté, a' nemzetnek vezére, a' polgárcsatáknak első fia, most eljárásaink fölött örködő szigorú apánk. Vesselényi ott Brutus, 's itt Cato. Vesselényinek, föllépése élete visszavonulása, Vesselényinek szeleme, egyénisége, szóval: Vesselényi egészen egy szép példakép. Nézzétek, tanuljátok 's ismerjétek meg Vesselényi Miklóst, 's legyetek, mint ő, e' honéi — 's honunk boldog leend, mint azt Vesselényi Miklós kívánja.

Fájdalmas, de úgy van, — Vesselényi és Széchenyi nem azok hatásban e' honra nézve, kik voltak, 's még fájdalmasabb az, hogy éltök dele előtt kihullott kezökből a' vezéri pálcza, és legfájdalmasabb az: hogy az általános reform mezején alig teve egykét lépést, bukásokkal a' haladás hajója 's fölakadt. Nem feladatunk most a' visszavonás, az irigység, a' fényleni-vágy 's a' vezérség utáni kapkodásszülte ezer apróbb szakadásokat elősorolni, mellyek most is, mint mindig, dúlák e' hont.

Vesselényi és Széchenyi megkezdett működésük felvirágzása előtt léptek le, és így ha valaki e' két nagy

reformert tetteiben akarná megítélni, melyek működésöknek elvitathatlan emlékszobrai, e' két férfit nem ismerhetni el olly nagyoknak mint minők.

Ha Vesselényit és Széchenyit bírálván, majd az utókor tetteiknek felmutatható sükere után ítélendi meg őket, akkor Széchenyi a' nyertes. Dunánk gőzösei, Pest büszkesége a' hid stb. stb. ott állnak mind meg annyi emlékszobrok Szécheny-felirással. — Vesselényi működésének eredménye nem szembeötlő test, ő lelket 's jogot akart, melly ha kivívaték, az ő általa szabaddá lett nép által építendő utak és mausoleumokon nem lesz látható a' Vesselényi-név; az ő neve e' honnak tizenötmillió neve között elvész. És Vesselényi fényleni nem is akar, Vesselényi jog és szabadságban osztozik a' néppel. — Vesselényi örülni fog, ha nagyszerű intézeteit a' nép önmaga építvén, nem egy harmadiknak tetteit magasztalandja, de önkebelében kél az erőérzet magasztos eszméje.

Széchenyinek pályája virágosb, 's hirtelen jutalmazóbb a' működőnek. Vesselényie üdvözítőbb, a' nemzetre működőnek azonban jutalmat fényeset 's fölülőt nem ad.

Azonban nagyot, nemzetszerűt egyik sem tett. — Széchenyiről mondanátok: igen! hát a' Dunát hasító gőzösök? felelnénk: ez, először nem nemzeti, ez osztrák nitézet, az utnak egy része csak a' miénk a' jó istenadta

Dunán. De a' szép hajók az osztrák egyesület sajátjai — Pest készíté őket Bécsnek. — Az utazási, kényelem a' miénk, a' pénz az osztrákoké. Mondanátok: a' részvegyeseké. Igen, uraim, de ne feledjétek, hogy a' hajók az osztrák gőzhajótársaság sajátjai; mi birhatunk részvényt, de nem úgy, mint magyar, de mint osztrák tőkéhez. — A' gőzhajózásnak mi barátjai vagyunk, áldjuk teremtőit; de nemzeti intézetnek nem tartjuk.

A' híd pompás mű, de e' fénylő gyémántokkal kirakott főveg semmit sem segít a' koldus nemzeti mezen. És legfeljebb is egy pompás amphitheatrum mellynek a' jogközösséggel, az alkotmányos reformmal semmi köze. — A' mausoliumok szépek, de Magyarokahonban is bőven vannak, és nem mulhatlan tényezői az alkotmányos reformnak. Óriásszobrok, üdvöldék egy nemzet pénzének mindig, de szabadságuknak nem okvetlen hirdetői.

Mi Széchenyit nem az ő építette pompás fényszobrok, de munkáiban elhintett eszméiért tiszteljük. Széchenyit nem a' pesti hidon, de az általános közös adózás eszméjét legelőbb mondván ki, tiszteljük, mint honunk egyik első fiát. — Széchenyi, mint magyar, nagy, — munkáiban megtámadván a' feudalismust, megpirítván bennünket hanyagságunkért, serkentvén a' haladásra 's az iparra. Széchenyi a' Dunán, mint osztrák, nagy.

Széchenyi Vesselényinél, mint magyar, mindig kisebb. — A' szathmári gyűlés Vesselényie mellett nincs honunknak nagy férfia. Ő volt első, ki honunkban pozitív legelőbb szolt fel termeinkben a' nyolcz századig szarolt nép érdekeiben.

Széchenyinek nem-nemzeti nagy tetteit holt kövek hirdetik, 's ezért felőlőbb működése emléke. Vesselényi e' hon embereinek, jogközösséget akart és a' tizenötmillió nem ismeri első apostolát.

De főnebb már megjegyzők, hogy a' két nagy reformátor széles működési köre csak hamar összeszorult, Széchenyi 's Vesselényi a' vezéri széles hatáskört, működésök megkezdvén, elveszték.

Széchenyi és Vesselényi bukásával újra fölléptek a' visszavonás, az irigység ezerfejű szörnyei, mindenki első akart ismét lenni, dolgozni senki. Érdem nem volt, de érdemeiket emlegetvén, számtalanok nyultak önbizottan a' kormánybot után, és honunk ismét vérzett és honunk ismét visszacsett volna, ha egy férfiunk nincs, ki az egymás között összebonyolodott elemek közül, mint Neptun a' föllázadt tengerből, merül föl váratlanul, komolyan 's parancsol csendet. Igen, ha Deák Ferenczünk nincs, ki láрма nélkül jött, de midőn fölmerült vállastól magasan látszott el a' többi sereghől, kinek nagysága, kinek felsőbbsege előtt állat marva huzódott vissza az önbizottság 's az irigység

ezerfejtű szörnye; igen, ha Deák nincs, ismét visszahullunk.

Nem kétlem ismeritek mindnyájan magyarhon Deákját, Zala követét, őt, a' magyar törvényhozás Caesarját, ki jövőn, midőn a' törvényhozás kormányvesztett sajkája tébolyodott zavarban hanyaték; midőn a' hajósok, elvetve evedzőiket, mindnyájan a' kormánylapátért küzdének — jött, látott és győzött. — Deákot, a' haladási párt nagy kormányosát ki ne ősmerné? —

Deák Ferencz szerényen lépett föl, jöttét nem hirdeté. Deák Ferencz, nem lármával, mint dülő orkán, de csöndesen, mint az éj tengeréből fölmerülő nap, tűnt föl.

Deák eddigi political életének jelleme a' csendes, a' lármanélküli, a' nyugalmas méltóság.

Deák, mint vezér, szétnézvén ezerfelé huzó pártján, erejének egyítésére tört. — Deák előtt nincs, — Deák teremti az első compact reform pártot; táborát beosztja, embereinek tárczákat enged, a' működési kört ő szabja meg 's az irányt Deák maga adja. Deák Ferencz a' reformpárt nagy gépmestere, minden egyénnek működési kört enged, 's ő csak az egész alkotmány rendszeres működésére figyel.

Deák, mint vezér, nem nehéz; mindennek tározát engedvén, ő nem akar a' haladás dicsőségének egyedárosa lenni; Deáknak emberekkeli banása, mint pártfőnek, föl-

mulhatlan. Deák embereit mind használja, 's ha nincs reájok szüksége, nem dobja el.

Széchenyi, mint pártvezér, nehéz, mert ő osztatlan dicsőséget szeret, és öneszméibe elfogultan szerelmes, 's az embereket használni szereti 's tudja is; de ha czélt ért, embereit hidegen dobja el, a' dicsőségen ugy szokott osztózni, mint az orosz lány a' prédán a' többi állatokkal. Vesselényi embereit szereti és becsüli is, de fölhasználni nem bírja. Deák embereit használni és szeretni egyiránt ügyes és nemes.

Mint egyéneknek társalkodásuk így áll: Széchenyi-vel levén, érezned kell, hogy ő nagy, ő mindig leereszkedik hozzád. Vesselényi önérzetet költ benned, ő magához emel. Deák magadra hágy, ő se nem nyom, se nem exaltál, 's így a' három között itt is ő a' legügyesebb.

Deáknak, mint vezérnek, szerencséje Széchenyi és Vesselényi fölött az is; hogy ő, a' középrendből születve, jobban ismeri a' politicalai téren résztvevőknek gyengéit. Deák a' megyékből legjobban ismeri honunk institutioit is. Deák magunkszörű ember, ő vele legjobban otthon érez-
zük magunkat.

Deák politicalai működéséről nézetünk ez: ő ismerve az előzményeket, ismerve a' teendők végtelen sorozatát, ismerve a' küzdő reformpárt gyöngeséget, 's fájdalomtólten látván kistáborának egymásközötti szakadásait; először pártját

egyíté, 's ezt hogy szerencsésen tevé, világosan mutatják az övezette országgyűlések, mellyekben pártja, bár kisebbségben áll, mindég győz. Deák, mint követ, nem lép föl a' kitűzött kérdések ellen, mert fölszámítá, mennyi érdeket lázítna így maga ellen: ő tehát, mint követ, az előbbi országgyűlések által kitűzött kérdésnél marad.

De az utolsó országgyűlés után azonban lelép a' specialitások mezejéről 's remek követjelentésében főleleveníti a' városok kérdéseit, és világosan kimondja, hogy ezentúl minden erővel az alkotmányterjesztés téréen kell működ-nünk. Ezért városokat rendezvén, jogokat ad nekik, 's így rendezvén jogrészessé teszi egymásután az egész hont.

Deák, nagy követe Zalának, nekünk az országgyűlésen hasonlíthatlan pártvezér; azonban mint reformér, mint honpolgár követjelentése után lett azzá.

Igen, uraim! a' zalai követjelentés a' rendszeres reformnak előbeszéde. Ebben elállván Deák a' toldozástól, egy szélesb 's tisztább és közösen ismert 's kívánt radical reformot indítványozott. Az alkotmányterjesztés fölséges eszméjét a' városokon kezdvén, logikai rendben viszi végig az egész honreformon. Mi a' zalai követjelentést a' pozitív, a' rendszeres, a' radical reform alap-és irány beszédének tartjuk. — Deáknak óriásérdeme, hogy a' specialitások a' negativitás mezejéről levivén a' reformot, azt pozitív működési körbe vitte által.

Deáknak jelentése széthordaták a' bomban 's a' radical reform szemlátomást nőtt. erősödött lélekben és testben. És mi csoda, ha a' pozitívreform több rokonszenvet talál, mint a' mennyével birt a' néha toldozó oppositio.

Alig hangzott el a' reform nagy vezérének iránybeszéde az egerszegi teremben, azonnal megnyílt a' haladásnak új aerája, a' haladási párt Deák beszédében irányítván ellátva, 's ez már nagy szerencse; az ötvenkét középpontban működő haladási párt, ez ariadnai fonállal a' fölhalmozott kérdések tömkelegéből föl a' haladás lépcsőjén vezetették az igazság és a' jog szép világához, 's ezt ki ne ismerné el, hogy végetlen nagy nyereség, és ezért mi a' zalaegerszegi beszédet Jázonunk Deák Ferencz által a' tudományok Colchisi nehéz útjáról hozott aranygyapjának tartjuk, egy olly alapos, olly jó előzménynek, melly jó sikeréről kétség sem lehet.

Deáknak beszédén innen volt még partunknak egy reménytelenül nagy szerencséje, 's ez az, hogy a' magyar szívérzelmeken, mint Liszt zongoráján, játszani tudó, hogy a' lángnyelvű, tollu és eszű Kossuth bizaték meg jó sorsunk által a' haladási párt tárogatójával.

Deák Ferencznek iránybeszédein kívül hirlappal is bír partunk, 's ezt, mi legtöbb, Kossuth szerkeszti, Kossuth vevé által a' haladásnak minden megyékbeni naplóját, 's Kossuth adá vissza a' hazának a' napi történeteket.

És ha volt e' honban ember, ki hivatásának megfelelt: akkor Kossuth Lajos mindenk fölött az; és ha mutathat a' történet, 's ha van a' földtekén 'olly ország 's párt, melynek organuma a' legszabadabb sajtó mellett működéseinek megfelelt. úgy a' dicsőségben Kossuth az első közt fog osztozni, mert ő bonyolult viszonyaink közepette azt megkötött kezekkel tevé.

Romában szokás volt, ez évnek bizonyos korszakát valamely nagy ember nevére nevezni el, mi azt hiszszük, ha e' szokás honunkban divatoznék, a' zalai követjelentés és az 1843. évben megnyilt országgyűlés közötti korszakot Kossuthnak nevérol neveznék.

Igen uraim! mit a' visszalépett nagyok elmulasztának, az idő alatt kétszer pótolá Kossuth vissza: e' három év alatt a' haladási pártot ő vezette, ő tanítá, ő tüzelé 's ő működteté, és mit Deák haladási pártunk képviselőivel, az országgyűlésen őszpontosultakkal, tön: azt Kossuth Lajos az ötvenkét megyékben széjjelszórt, ötvenkét mezőn küzdő egész haladási párttal tevé három hosszú éven át.

Kossuth Lajos olly kitartással, mint előtte senki sem, páratlan szorgalommal, mindég növekedő lelkesedéssel vezeté pártunkat; és ne feledjétek, uraim, hogy Kossuth Lajos nemcsak a' Journál térén, mellíyet körülményeinkre ő alkalmazá legelőször, s' melynek fölmagasztalására nem kellett egyebet mondanom, mint azt, hogy magával ragadó

vezércikkjeiben működésünknek napról napra irányt ad, megyei tudósításaiban pedig e' nemzet ötvenkét hatásáinak analisisait írja és mutatja föl a' nemzetnek. Vezércikkjei a' haladás vezérzászlói, a' megyei tudósítások e' nemzet morális stätisticája.

De Kossuthnak hirlapját dicsérni több, mint fölösleges; ezzel azért fölhagyván, csak arra figyelmeztetjük olvasóinkat: miként Kossuth munkásságának a' roppant hirlap keskeny kör volt; mit ő hirlapjaiban mint lángtollú író tőn, azt az ország szívében, az irányadó Pesten, mint szonok is tévé. Kossuth hasonlíthatlan pártvezérünk volt, a' szópadon épen úgy, mint az íróasztalnál. Kossuth a' magyar jó ügy magyar Mirabeauja és Camill Desmoulins egy személyben. Kossuth a' kiváltságok és maradás szennyes penésze ellen legelső küzd tollal és beszéddel egyiránt, 's e' két tárcza Kossuthnak kevés: ő ismét egy új eszmét, a' socialis reform működéseket ülteté által honunkba, és a' részvételre fölhívott jóbbakkal egyesülten egyesületeknek ad életet 's ápolja azokat.

'S ha volt ármány, ha volt fondorkodás és méltatlanság valaki ellen: úgy mi jól tudjuk, Kossuthnak némi panasza és elkeseredésre is lehetne oka, de ő ezt nem teszi, ő az irigység minden alakjai közt, mint ügyes csajkás a' szirtok között, evez el.

Nekünk Kossuthnak mindég legyőzött megtámadóival semmi közünk: sajnáljuk csak azt, hogy ostromlói közé pártunknak egyik tisztos veteránja, a' nagy Széchenyi, is közé keveredett; sajnáljuk elleneinknek azon titkos kárörömét, melyet élvezének e' két nagy férfiú közé vetett Aeris álma következtében; 's ha van polgárbűne Széchenyinek: úgy az körülbelől innen következik: ő embereit és partját, kik vállokon emelék magok fölibe, három évig nemcsak, elhagyá, de kikelvén ellenök, ostromozá is. Kossuth Széchenyinek éveken át vitt gúnyaival és polemiájaival keveset gondolt: ő daczára azoknak működött, folyvást keblének istenét követvén. Hogy a' Széchenyi - Kossuth polemiákban Széchenyinek kelle vesztene, az nagyon természetes; hogy Kossuth Széchenyit olly nemesen boszúlandja meg, mint ezt a' telekdij kérdésében tevő: ez Kossuthhoz hasonlít. Széchenyi meg akarván törni Kossuthnak hatását, utoljára is maga állott isoláltan, 's telekdijának sükereért elvégre is Kossuthhoz kelle folyamodnia.

Széchenyi és Kossuth közt röviden ezen különbséget látjuk: mindkettő egyiránt a' honért tesz mindent de Széchenyi csak pártoltatni akar, de senkit sem pártol; Kossuth pártol is, pártoltatik is; — Széchenyi szerelemföltő anyaként mindent maga akkar tenni 's másnak nem enged semmit, míg Kossuthnak mindegy, bárki tegyen, csakhogy

a' honért tegyen: ezért Széchenyihez senki, Kossuthhoz mindenki bizalommal megy.

Széchenyi egy valódi magyar ideál: mindenkit azzal vádol, hogy vezér akar lenni, 's mégis sort állani Széchenyi legkevesbé tud. Kossuthot vádlá, hogy vezér akar lenni, midőn már akaratja ellenére az volt, 's így hitünként, inkább Kossuth mondhatta volna; — Széchenyinek csak egy hibája van: hogy nem nézheti kezét marschal-bot nélkül.

Az egerszegi beszéd a' jelen országgyűlés megnyílásáig és megnyílása alatti időben az agitatio Kossuth kezelésé, 's már főnebb érintők, hogy a' haladási pártot ő több szerencséével vezeté, mint elődei, — mondanátok: igen, de Kossuth már kiegyenlített tért talált, már Kossuthnak föl volt mutatva az út, és Kossuth hírlappal is bír, mi ismét tagadhatlanul az előbbeniekkal nem köz-előny (Vorthail). Hogy Kossuthnak sok előnye volt a' többi fölött, az tagadhatlan: de nem szabad felednetők utányait (Nachtheil) sem, minők a' Széchenyi-polemia és a' számtalan megtámadások. De mi nem egyesekmelletti ügyvédekést tűzénk ki magunknak föladatul, 's így ezt másra bizzuk.

Hogy mi Kossuthot, és Kossuthnak három évi működését egyszerűnek tartjuk: főnebb érintők; hogy mi Kossuthnak eljárását és működésének sikerét; hogy mi Kossuthnak munkálatát, úgy mindazoknak gyümölcsseit is

áldástelieknek tartjuk, mint minőt a' nemzetnek elődei nyujtának, azt is elmondók: most részrehajlatlan szigorral röviden eljárásának árnyékoldalait fogjuk érinteni.

Kossuth működése sikerében elődeit túlszárnyalá, mestereit fölülmulá, de egyszersmind azok hibáit is öröklé, 's egészen levetközni nem bír. A' különbség Kossuth és elődei között az, hogy fényoldalaiban elődeinek fölötte, árnyékoldalai pedig alatta állanak. És ezért ha a' legközelebb mult három évek mozgalmainak szerencsés vezetője, kinek mozgalmi működését magok a' legnagyobb kormányfiak ösmerék el, e' jelen országgyűlésen összehasonlitatnék az övé lenne mindég a' pályabér.

Azonban, ha a' kérdést nem így tesszük föl: kinél nagyobb, kinél tett többet Kossuth? hanem, mint hidegen és részrehajlatlanul ítélő bírák vizsgáljuk legnagyobb agitátorunk lépteit ítéletünk ez leend: Kossuthnak főnebb említett számtalan fényoldalait elősmerjük, 's ha működéseinek sikerével nem lennénk megelégtültek, ha eljárásában hibát keresnénk, azt találnók: Kossuth tengerkészültséggel, de váratlanul hivaték pályájára; idő a' gondolkozásra nem engedteték, 's így működésének előre irányt nem szabata, előre nem készítheté ki, mintegy földabroszul, az utat, mellyen a' politikai kérdések oceanján evedzett, 's ezért, fájdalom, ő is inkább egyes 's részletes és negatív

jogok mellett küzdve, 's a' teendők elsejének agitatioja életkérdésének nem az alkotmány 's jogközösség életre hívásának eszméjét tartá, nem ez volt működésének induló pontja, nem ez szerelmének mindenekfölötti tárgya; ha fölhoznátok ellenembe a' városok rendezése működését, és igen sok más pozitív jogok melletti agitatioit, azt válaszolnám; miként én sohsem mondtam, hogy Kossuth az általános reform-kérdések mellett nem küzdött; állítam csak azt, hogy specialis szabadelvű kérdések, minő az absentismus 's negatívjog körüli agitatioi: p. o. az adó, az ösiség eltörlése; szóval csak azt mondtam: hogy Kossuth inkább a' személy, birtok, szabadság, egyenlőség, és a' negatív jogok adásán a' teher megosztassék, mint a' politicalai joggyakorlat közösségének kivivásán működött.

És, mert mi sem szokatlannak, mindennap látván ezt az 1814. óta a' német státusokban, sem veszedelmesnek nem tartjuk, számtalan példái által a' történetnek így győződvn meg, ha a' reform, a' politicalai jogokbani részvét, az összes hon képviselőtén kezdetik meg, és főnebb érintett okoknál fogva az illy kérdéseknél lévén mind legtöbb rokonszenve, mind legtöbb sükere a' teendők legelsőjének, a' reform alap és sarkkövének ezt tartjuk, 's így nagyon természetes, hogy minden reformernek eljárását a' szerint bíráljuk meg, mint indult, mint maradt, mint közeledett e' téren és e' térhez.

Ezen alapon hisszük a' haladást legbiztosabbnak; azonban távolról sem állítjuk egyedül célra vezetőnek: hitünk azonban mindenesetre az, hogy a' német szövetséges a' státusok leghatalmasbikával, az osztrák császársággal levő political rokonságunk mellett, a' political jogközösségek alapjáról elindulnunk teljességgel nem utópia. Igen, látván a' legközelebb lefolyt három tizedben, hogy a' német szabadsági háboru után egybeült németszövetségi fejedelmek határozata következtén valamennyi fejedelmek összesen és egyenként tőnek ígéretet, hogy az absoluticus kormányok alatti népeiknek alkotmányt és népképviseletből álló törvényhozást adandnak, 's látván azt, hogy ígérőket több fejedelmek beválták, az üdvös reformot az érintettük alapkérdés megoldásán és életbe léptetésén kezdék, 's igen jól tudván, hogy az osztrák császár, a' dicső emlékezetű Ferencz is ez: t. i. az alkotmány: adás ígérését tevő tartományainak számára részéről, 's látván azt, hogy a' frigyes státusok reform lépéseit az összes szövetség nem ellenzé: nincs okunk miért kételkednünk, hogy a' többi még authocratai hatalom alatt levő statusainak is ez ígéretet tett fejedelem, nekünk, nyolczszázados alkotmányával bíróknak, alkotmányunk terjesztését 's erősítését miért ellenzené.

Főnebb állítók, hogy a' negativ részletes reformnak, az egyes szabadszellemű kérdéseknek a' népnél, nem

értvén azokat, rokonszenve nincs; most helyén látjuk azt is megemlíteni, hogy a' legközelebbi három év tárgyalta kérdések, például: a' teher közösviselést érdeklő, minő az adó; ugy szinte a' nemességnek igaztalan birtokszabaldalmait érdeklők, minő az ősiség a' nemességnél, kiváltási szerelemföltést idéznek elő: okát mi abban keressük, hogy e' kérdésnél a' nemesség egyenes veszteséget lát.

És mi szentül hisszük, hogy a' political joggyakorlatközösség nem szűlné a' nemesség műveletlen osztályában olly ellenszenvet, minőt p. o. akár az adó, akár az ősiség; okaink: mert mi azt hisszük, míg a' nemesség az adóban 's az ősiségben tiszta veszteséget lát, önerszényéből fizetendőt: addig a' közös képviseletben jogai megmaradnak, csakhogy többekre is kiterjesztelnek, ő maga nem károsul.

Itt ellenvetésül fölhozható, hogy a' közös képviselet csak ugy meg döntendi mindezeket; de a' nép, a' műveletlen többség, a' kérdéseket sohsem közvetett eredményeiben, de a' pillanat hatásában itéli meg. Nagy erősségnek tartom még az alkotmány közösségén kezdeni meg a' reformot, azért, mert ez által a' kivívott közképviseleten túl azon műveltebb egyének, kik a' nemesi szabadalmakat azért pártolják, mert bennök az alkotmányt látják, — mert félnek, hogy a' nemesség erejéből kivétetik; ő nem, és a' nép sem fog birni alkotmánynyal, 's így honunk a'

szomszéd hatalmasságnak coloniájává lön; mondom, a' kivivott közös képviseleten túl ezen hatalmas pártnak is eloszlattatik nem épen alaptalan aggálya, a' kivivott tizenöt milliónak érdekeivel összefont 's azzal biztosított alkotmány ezeknek is elosztván minden e' részbeni aggodalmát.

Mindezen okoknál fogva én nagyon természetesen teendők induló pontjának ezt, 's a' szomszéd lépéseinek az innen természetesen folyó eszmék életbe léptetését tartom: a' teendők szerintemi sorozatát reformeri működésünk rövid vázlatát majd alább közölván, most elég legyen újra azt mondanom, hogy én, ha vádolnom kellene, ha hibát keresnék Kossuthnak eljárásában, a' főnebb mondottak volnának.

Az annyi szép reményre följogosító Zalaegerszegi reform kezdemény Kossuthnak meleg keblén fölcsirázván, a' három évi nemes-mozgalmak alatt már már virágzani indult, azonban ekkor legnagyobb férfaink, őseink példáját követve, lelépván a' bár szerintünk nem a' legbiztosabb alapra rakott, nem a' legsükdúsabb, de mégis általános reform mezejéről, tevén ügyetlen anyaként, a' teendők ezrei közt egyhez szegődének. 'S fájdalmas különösen az, hogy épen Deák Ferencz, ki a' pozitív jogadó, az alkotmányos reform nagy A-ját, a' városok kérdését, a' nemzetnek fölmutatá, most egy negatív jogparányhoz,

a' hármas adók egyikéhez, a' házi adóhoz kötő politicalai életét, cselekvőségét.

Mi e' tettét Deáknak 's a' haladási pártnak hasonlítjuk azon anyához, ki gyermekei között nem csak egyenetlenül osztja föl szívérzelmeit, de a' többiektől megtagadott szülői szerelmét egyedül kedvencz gyermekének tartja föl, 's a' többieknek a' megtagadott szerelem kárpótlásaul elég ügyetlen egyuttal bemutatni is az egyedül általános örököszt, és pedig szerintünk a' negatív jogkérdés harmadrész töredékénél, a' házi adónál anyai szerelmüknek a' pozitív jogok, az alkotmánybani közös részesítés inkább tárgya lehet vala. Mi a' házi adókkörüli eljárást a' haladpártnak ünnepélyesen hibáztatjuk; szerintünk a' kérdések legelsője nem az volt, szerintünk a' nép embereinek egyes kérdés sikerétől működéseiket föltételezni nem szabad.

Mi a' házi adó iránt minden kérdések fölötti fölmelegülést ujra a' rendszertelen egyes specificus kérdések-melletti agitatiok szerencsétlen gyermekének tartjuk.

A' magát egy specialis eszmetöredékhez, a' házi adóhoz kötött mozgalom-emberek, 's azok között a' nagy Deák, hibás elnézésüknek áldozatai lettek. A' házi adónak, mint a' szabadszellemű alkotmányt tényező eszmék negatív és csak egy parányi töredékének, ha kivívaték is, szerintünk rendkívüli eredményei nem lennének: a' nega-

tívjog a' szabad alkotmányteremtésnek nem is mulhatatlanul tényezője (hiszen hány ország van, hol a' terhet közösen viselik és alkotmányi jogokkal mégsem bírnak, sok helyen pedig nem a' teherviselési arányban részesülnek). A' házi adó, ha a' radical-reformnak a' jogközösség útján negatív emeltyűje is, de hitünként nemcsak magában a' házi adó, de az összes negatív (ezen nem épen megirigylendő) jog a' minden terhek közös 's aránylag viselése is (melly, köztünk legyen mondva, csak azért elviselhető, mert in bene ordinata republica a' pozitív jogoknak kárpótlása csak azért jog, mert a' pozitív-jog ennek viselését is mulhatatlanul föltételezi). Nem föltételezi mulhatatlanul az, alkotmányos joggyakorlatot, a' polgároknak ezen legszebb, 's épen a' teherviselés drága árán fizelett szabadságát, a' státusnak, ezen legszentebb kincsét, az összes nép ezen egyedüli garantiáját. Igen, mi az adó, a' teher közös viselését szükségesnek tartjuk, mert jól tudjuk, hogy ez a' státus föltartására szükséges, de azt is állítjuk, hogy nem azért van a' státus, hogy adót fizethessen, hanem azért fizetünk adót, hogy a' státus, a' minden polgári jogok öszege, fönállhasson. Mindezeknél fogva én azt hiszem, hogy nem a' személy, nem a' birtok, de a' szabadság; nem a' negatív siralmas jogosztás, de a' pozitív polgári jogközösség a' teendők elseje; hanem továbbá, hogy a' haladási pártnak magát

bármely egyes kérdéshez kötni sem nem jó, sem nem eszélyes; és végre a' házi adóköri, különben igen lelkes agitatio újra megerősítte azon hitemben, hogy a' specialis az egyes kérdésekhez kötött 's nem logikai alapon nyugvó reform sükert, rokonszenvet nem teremt; erőnkét megtöri, pártunkat megbuktatja, 's kétségbe 's magairánti bizalmatlanságba ejti.

A' haladási párt egy nagyon jelentős része, melly magát egyes kérdéshez kötve, miután kérdésekkel együtt megbukott, az alkotmányi élet egy munkás napjától az 1843-ban egybe hívott országgyűléstől elmaradt, 's ezek között, fájdalom, Deák Ferencz is. És a' fejét vesztett, 's igen sok jelentős tagjait nélkülöző haladási párt megtört erővel, 's kedvencz életkérdésének megbuktán elkedvetlenül kezdé meg országgyűlési pályafutását.

Deák nincs — 's ki lenne a' merész Phaeton, ki a' dicsőn ragyogó nap után gyeplőjét felfogná? Ez volt ismét az első kérdés, és bár a' már sok csatát vívott tapasztaltak legnemesebben személyökre nézve nemlegesen, 's a' vezérségei minden igény nélkül, — melly Deák után mindenkinek Sisiphuskő, mellyet midőn fölhajítani küzd a' dicsőség, a' cél tetőpontjáról visszahull, — viselék magokat; de a' magyar közvélemény pozsonyi paránya vezérválasztásban küzd a' záradékok apja, 's a' villámként sujtó szónok, az első alispán közt: 's e' küzdés pártosokat

teremt, erőt szakít, melly vihart Beóthy visszalépte sem csönnesithet le többé a' sértett hiuság, az örök vetélyek miatt, 's a' közösen el nem ismert, a' gyanusított, a' megtámadott, a' lelküléténél fogva is szerény 's remegő vezér nem volt vezéri állásán olly erős, mint Deák, kinek lábaihoz nincs keztyűt vetni merész. És ha a' vezérben önérzet nincs, ha állása nem biztos, ha tekintélye nem közösen ismiert, ha vetélytársaktóli félelemtől nem ment, nem is léphet bizton. Hitünk szerint nem lángész, nem mindentől túlszárnyaló tudományi felsőbbtség: de becsület és bizalom egy jó magyar politikai pártvezérben a' mulhatatlan megkívántatóságok. Példákat tudunk megyeinkből, hol nincs utasításokkal megkötve az egyénnek keze, hol mindenki hite vagy szeszélyeként küzd, hol még sokkal több érdeket kell a' vezérnek legyeznie, hol a' lángeszek 's legtudományosb férfiak előtt 's azok teljes megnyugvására közkívánság szerint egy tudomány és észnagyság tekintetében talán allattuk álló egyén a' pártvezér, és tárczáját mégis kipótolhatatlanul tölti be. Szabad legyen egy példát, személyek megnevezésével előhoznunk, 's ez által meg vagyunk győződve, hogy az érdekllett tisztelt urakat teljességgel nem sértendjük meg, 's mert épen szerénységek 's a' mások érdemeinek általoki méltánylatát 'ismervén, nevezzük meg őket: Pestmegye, honunk szíve, a' magyar ész és tudományos műveltség közép-

pontja, és hogy Pestben, ez irányt adó megyében nem az általunk főnebb méltánylott Kossuth 's nem a' genialis Szentkirályi pártvezér, azt kiki tudja. És menjetek bár az érintettem urakhoz, 's megkérdeve őket: hallani fogtok lelkes szavakat, a' szilárd és hatályteljes Ráday 's Patay eszélyes 's kipótolhatlan vezérségekről.

A' vezérséghez, kivált hol a' párt keze utasításokkal van megköthve, nem annyira lángész, mint józan tapintat, szilárd becsületesség és az állásbiztossága kívántatik.

Az 1843-iki országgyűlésnek illy vezére nincs, és nincs, mert a' különben minden kellékekkel bíró Klauzálban 's a' többi elsőben nem közös a' bizalom.

Egyébiránt nem lévén szándékunk az országgyűlésnél mulatnunk, elég legyen annyit megjegyezni: hogy az országgyűléselőtti adóagitációkban fejét vesztett reformatív-párt bukását 's veszteségét még nem heverte ki. — Az ellenzék, a' részletes, az eredménytelen reform meddőségén elkedvetlenülve, most a' hongyűlésen önmagának opponál.

IV.

A' történet 's hazánk példája nekünk azon tanúságot nyújtá, - hogy a' reform mezején a' nemleges és a' részletes működés, meddő, azon meggyőződésre vezérlett, hogy a' reformnak csak akkor élvezhetjük édes gyümölcsét, ha igénk, mellyet kívánunk, hogy testté váljék, erős alapon nyugvó kerek-egész. Ezért kívánjuk mi a' reformértől hogy nemzete alkotmányát jó 's rossz oldalaiban ismerje, hogy így, hol a' körülményeivel, nemzete jelleme, szellemével leginkább megegyező vázlatot gondolhasson el. — Mellyet bemutatván a' népnek ezen népeletből fölmerült rendszeres tannak életbe léptetéseért küzd.

Figyelni kell a' haladónak, hogy ne csak egyes eszméi, de ezekből egy egész rendszere legyen, hogy így a' rög-tönz, az ösztönszerű, a' toldozó reformnál mindennapi ellenmondásokat 's az örök fenakadásokat kikerülhesse; figyelni kell továbbá az alkotmány szellemére, és nép jellemére; mert meg van írva, hogy a' törvény, melly nem a' nép kebléből merült föl holt betű; mert jól tudjuk,

hogy a' nép-rokonszenvet számításából kifeledt reformér a' Danaidák hordaját töltögeti; továbbá eszméi tiszta alapon nyugvó 's könnyen felfogható logikai rendben legyenek; mert a' nép általa nem értett abstract eszmékért föl nem melegül; 's ha ezt nem teszi; működésünk meddő. — Végre kívánnám minden jelentősb reformértől haladási tervének rövid vázlatban nyilvánossá tételét, hogy így a' bíráló közvélemény, — embereinek tehetségét, szándékát és célját ismerhesse. Ez által a' nép teljeskorúságra jut, 's megszűnván egyes embereket bálványozni, maga gondolkodik. Akkor a' nép nem fog iskolás gyermekként követni egyeseket, kiknek legközelebbi terveiket sem ősméri; akkor a' most vak bizalommal megajándékozott egyesek által vezetett (vajmi gyakran csalódott) nép maga gondolkodik, — nem egyes eszmék, — de rendszerből ismert emberét nem gyermekként ösztönszerűleg, de komoly bírálás után szereti 's követi.

Honunkban rendszeres reform tervet eddig senki sem mutatott be. — Voltak, kik mondák, a' teher közös viselése nélkül nincs e' honban üdv; voltak, kik közös polgári joggyakorlatot; voltak, kik szabad földet sürgetének; de részemről nem hallottam senkitől, mint jó hadvezértől előreszámítva mondani: ma e' pontról indulva, holnap és holnapután ezt és amazt küzdve keresztül ide törünk. Meglehet, a' korlátolt sajtó, meglehet, a' gyűlés

termeinkben elveszett szó oka, hogy nem hallhatám, de meg vagyok győződve arról is, hogy állításom egyikének sem lesz több ostromlója, mint ezen kíváratomnak. Előre hallok az ellenvetést: a' reform nem A, B, C, melyet az az A-n kezdve egymásután le kellene mondanunk a' Z-ig; e' téren azt kelletik előbb tennünk, mit szükségünk sürgetve parancsolnak, — és ezen uraknak igazuk van, csak hogy engem nem értenek.

Én nem az összes hon mindennapi szükségéről gondoskodó, hatóságokról és törvényhozásról, de a' nemzet jövőjéről és fölvirágzásáról gondoskodó nagyoktól kívánám, hogy tervöket melly szerint e' hont boldogítani akarják, beputassák; s. ezt kívánom, mert szeretem a' gondolkozó népet, mert nem vagyok barátja a' vakbizalomnak, mert nem szeretem az egyes emberek kabátjába kapaszkodott népnek botlásait látni, mert nem szeretem, ha a' közmivesek a' gazdának minden felügyete nélkül építik a' házat; tervet kívánok, megúván a' kebel küzdéseket, melyeket, a' holnaputánról gondolkozva, szenvedék; meguntam azon rabszolgaszerű állást, mellynek következtén én a' házi adóért küzdék, a' nélkül, hogy tudnám, mi a' vezérek terve csak holnaputánra is; én pedig szeretem tudni pompa szobor, sötét tömlőcz, vagy ezreket boldogító szilárd alkotmány lesz-e a' kőrákás, mellyhez homok-szemeimet én is hordozom, szeretem ismerni a' tant elejétől végeig, melly-

nek én is segítek életet adni, — 's ezt velem együtt minden napszámos józanon kívánja és kívánhatja.

Fájdalom azonban szabad sajtónk nincs, 's kormányunk a' helyett, hogy reform-terveink közzétételét sürgetné, önmaga zárja ki magát a' haladás pályatéréről, nemcsak önmaga, de népe fülét is gyapottal töltvén meg gondosan, nehogy a' haladási eszmék valahogy füléhez jussanak. — Én pedig szentül hiszem, hogy senkinek sincs inkább érdekében, mint a' kormánynak, a' reform tervek ismerése; nálunk azonban az egyedül őszintén nyilatkozó szabad sajtó hiányában csak félig meggyilkolt gondolatokból, csak a' gaz titkos kémek ostoba tudósításaiból ismeri ezt kormányunk. Én pedig azt hiszem, hogy a' kormánynak a' haladás embereire, 's viszont ezeknek amarra több szükségük van, mint akár a' maradás őseinek, akár az udvaroncok seregének. Hitemként a' kormánynak, mint barát, megbecsülhetetlen, mint ellenség, — legyőzhetetlen a' haladás embere. Hitemként a' reformernek számításából sem a' nép, sem a' kormány rokonszenvét nem szabad kifeledni, mindkettő hatalmas tényező, 's az utóbbit csak akkor mellőzi okosan a' józanhaladás barátja, ha érdekei a' népével homlokegyenest ellenkeznek,

Én a' kormánytól egyedül csak azt látnám természetesnek, ha az akár a' Journal, akár bármely más téren, minden áron az őszinte nyilvánosság útján szeretné ki-

tudni a' nép embereitől, mellyek eszközeik, 's mik a' módok, mellyek által és szèrint boldogítani akarják hazájokat; senkinek a' kormánynál nem levén inkább érdekében az, hogy a' reform pályateréről ki ne szoritassék, levén ezen tactica leghatalmasabb támasza a' thrónnak; az igaz reformérnak szándokából nincs miért titkot csinálni. A' nyilvánosság a' szabad sajtó embere a' csallépéseket — winkelzug. — a' belügyek politicájában nem helyeseltetik; itt az alaposág sem istennek, sem embernek, sem kormánynak, és pedig különösen a' nép emberének soha nem használ. Azzal, hogy nem értenek, 's nem ismerik czélzatim, én erősebb nem leszek, azzal a' józanoknak rokonszenvét soha sem nyerem meg. — Én nem értem, miért nem kell némelly kormánynak a' szabadsajtó? én meg nem foghatom, miért szeretné némelly népember bekötni a' nép-szemét, miért csinálna titkot terveiből. Ki el meri mondani magáról, hogy reformér, annak multhatatlanul tudnia kell, hogy és mit akar.

Magyarhonunkban eddig senkinek rendszerét nem ismerők, ösztönszerűleg követők vagy vetettük el a' csak egyes kérdésekről nézeteinkben is; mert embereinket a' nélkül hogy akár emez, akár amazoknak szándokát vagy egész rendszerét ismernők. —

Mi tehát — hiányában nagyjaink rendszerének — ké-
rülményeinket röviden átnézve, helyzetünk árnyékoldalait

Mondanátok: hát nem léptünk-e föl a' nemzet érdekei fölött az utolsó három évben? nem küzdöttünk-e tántorithatatlan hűséggel a' terhek közös viseléseért? nem akaránk-e a' roskadozó népnek vállán könnyíteni terheit? — Ez, tagadhatatlan, legnemesebb tettünk, 's mindenesetre olyan, mellyért a' nép nekünk köszönetet szavazand; de szerintem nem olyan, mellyel baráti őszinte bizalmát megnyernénk. A' terhek kömyítése, a' negatív jogokbani engedmény, kegyúri ajándok, melly a' régi szolgaként megajándékozott néppel köszönetet szavaztat, de a' szolga és ur közé rakott közfalakat nem rontja le a' pozitív jogok megosztása a' lovaggá ütés arczulcsapása, mellyen túl a' nemes és az adózó között a' szolga és ur közötti különbség megszűnván, a' polgár polgárt, a' barát barátot ölel.

És itt újra kijelentjük, miszerint hitünk-ként a' haladók legutolsó 's legnemesebb agitatiojokkal is azért nem nyerték meg a' bizalmat, mert nem pozitív, de negatív, jo-gaik mellett léptek föl.

Eddig láttuk, hogy a' népnek sem a' törvény, sem a' nemesség, sem a' reformerek iránt nincs bizalma: most nézzük, milly mértékben bírják ezt helyhatóságaink? felelet: a' hol a' nép kikerülheti a' velök érintkezést, azt minden áron meg is teszi: és ez ismét nagyon természetes; mert nem említve most azt, hogy egyes ugyanazon hatóság kezeli a'

politikai kérdéseket, melly a' polgári pörök fölött itél, hogy a' gyűléseket látogató néhány tiz egyének körületöknek birói, ügyvédi, politikai és policiai eljárói, pénzügy beszédői és kezelői, munka-beosztói és gazdái; szóval, nem említve ezen tenger felhalmozását a' kötelességeknek, a' megyék tisztviselői nem birják a' nép bizalmát; látván a' nép, hogy az országgyűlés által hozott minden egyes törvények az életben mint játszanak, megtöretvén a' municipalitása prysmáján ezer színben; példával szólva, a' népnek a' megyei végrehajtáshoz bizalma nincs, ha földesura ellenében kell föllépnie, például az urbéri viszonyoknál; mert jól tudja, hogy a' földesurban a' mult és jövő tisztujtást köszönő tisztviselőnek ő az utolsó krajczárig a' megye és földesur számára kizsarolt adózó semmi lekötelezött nem adhat. A' népnek a' megyei eljáráshoz bizalma nincs; továbbá látván az egy és ugyanazon törvénynek megyénként különböző, gyakran ellenkező magyarázatát, és lehet-e nekie bizalma a' nemességhez, kik a' törvényeket más-kép magyarázván megyénként, járasonként különbözőképen hajtják végbe, és többnyire nem a' nép érdekében. — És nem így vagyunk-e uraim az urbér, a' tagosító, az arányosító, és más több törvényekkel? Jó szándékkal hozott törvényeink a' nép számára csak irott malasztok, ezek az alispányoknak jók, kik közül egynémelly ezeket, mint a' hirtelen gazdagodás legbiztosabb kulcsát használja.

En honunk egyik legnagyobb bajának az adminisztratio heterogeneitást tartom. A' megyékként különmeműen értelmezett, és járasonként különbözően végrehajtott magyar törvény egy valóságos Protheus, mellyhez hiába toborzoljuk a' nép bizalmát. Minek ott törvényhozás, hol egy megyei kicsiny töredék az országgyűlésben összpontosult nemzettöbbségnek akaratát illy rútol kijátszhatja.

Az érintettem törvény magyarázati heterogeneitásnál még sokkal súlyosabb az, hogy alkotmányunk a' legkülönműbb természetű alanyokból összerakott Mozaik, hogy honunkban a' megyék, szabad kerületek, köztársasági szabadalmú vidékek 's körületek érintik egymást, mind meg amnyian különmemű politicalai és törvénykezési szerkezettel ellátottak. És mind ezen különmemű, szerkezetű hatóságok, vagy szomszédaik szabadságoknak irigyei, vagy kis koruságoknak lenézői. És ezen apró különyszerű státusok a' státusban mind az alkotmányos, mind a' nemzeti — mint egykor már mutogatánk — mind socialis tekintetben a' nemzeti egységnek, a' polgári tiszta szeretetnek és békességnek egyik életduló mérge. Mi csuda, ha a' népnek ezen legnagyobbyszerű heterogeneitas ismét nem tetszik? mi csuda, hogy ha a' Szász szabad alkotmányán ejtett sebeket vérzi, a' magyartól megbénított alkotmányában is irigyeltetvén? mi csuda, ha a' megyék, a' kerületek, a' városok a' vármegyéknek nem a'

legőszintébb barátjai? Szerintünk lehet az alkotmány monarchiai vagy respublicai, vagy monarchico - respublicai stb. stb. és polgárait boldogíthatja; de bármely elvű alkotmányos országban helyenként elszórt, az általános alkotmányétól egész különmemű szerkezettel és szabadal-makkal bíró hatóságok mindenkor valóságos nemzeti csapások. Érdék és nemzeti egység mi az embereket szilárddá, erőssé teszi, az illy pedig az alkotmány heterogeneitások, a' honpolgárok érdekeit egymás ellenében működtetik, és a' helyett, hogy az anyanemzetségnek közösen boldogító hódítást tennének, a' külön ajkú 's külön szerkezetű polgárokat örökös hidegségben tartják egymás iránt. Minek eredménye, hogy az illy alkotmányok az érdek és nyelvegység helyett a' szakadások burjányait táplálják.

A' végrehajtásában csigalassú és minden felelősség mentes collegialis bureaux által működő kormány, nem szeretve a' néptől, örök küzdésben áll a' megyékkel is. De nem fonván tovább gondolatink fonalát, nem menve tovább e' szomorú elnézésein, csak a' mondottakból is láthatjuk, hogy sem az alkotmány, sem a' törvény, sem a' törvényhozó, sem a' hatóság, sem a' nemesség iránt rokonszenvvel nem viseltető nép a' kormánynak sem barátja.

Nemzetünk állását figyelemmel tekintve végig, fáj-dalmasan fogjuk tapasztalni, hogy nemzetiség és érdek-

egység, a' nemzeti boldogság eme leghatalmasabb két tényezője hiányában országunkban az érdekek ezer nemű töredékei beültetvék, minek eredménye, hogy e' honpolgárok a' helyett, hogy egymáshoz közelebb simulnának, és a' nemzeti egység nagy eszméjét honunkban is életbe léptetnék, provincialis castai érdekeik szerelemföltő vidék-, 's nem honpolgárokká lesznek. Honunk viszonyait figyelemmel vizsgálván, mintegy önkényt ötlük eszünkbe: e' honban a' nemzeti 's az érdekegység hiányzik; itt az elemek megvannak, az élet nem hiányzik, csak mester kell, ki a' tébolyodott zavarban egymással ellenirányban működő, az összes nemzeti erőt gyöngítő elemeknek irányt adjon, és e' nemzet erős és nagy leend.

Illynemű elnézések eredménye political hitünknek sarkköve, melly szerint mi, valamint mindenütt, de különösen hazánkban a' nemzeti boldogság leghatalmasabb tényezőjének az egységet, és különösen a' nemzeti és érdekegységet tartjuk. — És ez az alap, ez az induló pont, mellyre political hitünk eszményi alkotmányát helyezni szeretjük.

Most, mielőtt alkotmányterjesztés, és jövőnkörli elnézésünket olvasóinknak rövid vázlatban felmutatnók, megemlítjük: miként mi a' szakadásokat minden félő barátai az egységnek, azt hisszük, hogy nemcsak a' törvényszentesítette alkotmány heterogeneitások, de apró elnevezések

is gyakran éles és fájdalmas szakadásokat idéznek elő, a' legtűzeesebben egymás ellen küzdő pártok kisszerű indokból szakadtak külön. Scribe elmésen jegyzi meg, hogy a' hét éves háboru, egy ablak feletti vitának szomorú eredménye. A' politikai és az irodalmi életben egyaránt, az egyhitűek között is, néha a' féltréfás elnevezések is pártokat idéznek elő, az illy ujonan előállt pártfelek phanaticus ingerültségének pedig gyakran az ész, gyakran sok vér hull áldozatául. Ezért mi, valamint egyrésről már tökéletesen consolidált pártunknak hív emberei vagyunk, tartván Angol Örzsébbettel, ki, mint tudva van, midőn Pius pápa által fölszólítaték, jelenne meg követei által a' tridenti zsinatban, hol ő az angol lyturgiát is megerősíteni; 's az úrvacsorájának mindkét módni kiszolgáltatását megengedendi, azt adá válaszul: ezt tenni nem látja többé tanácsosnak; félvén, hogy az által a' már létező catholicus és reformált felek egyítése helyett, még több szakadások idéztetnek elő. Mi, tudván, hogy pusztá nevek pártokat 's ezer ellenségeskedéseket teremtenek, soha sem vennénk föl egy új pártnevet sem. Mi az új pártneveknek barátai nem vagyunk, tartván azokat mindannyi lobogóknak, táborunkat nem lelkesítőknak, de a' felbőszült ellenség számára bennünket kiczégérezőnek; mi meggyőződésünket egy új pártnév fölvétele által sem engednénk korlátoltatni, és ha egy definitióban nehéz

csak egyetlen egy gondolatot is meghatároznunk, akkor képzeletünként egy politicalai párt működési irányát egy szóval kifejezni akarni képtelenség. A' történet számos példákat mutat, sok milliók miént hülltak el áldozatául egyedül pártnevüknek, a' nélkül, hogy elleneik irányukat ösmerék vala.

Honunk haladási pártjánál jelenleg két név kezd fölmerülni, 's e' két név centralista — és municipalista. A' centralisatio emberei még hallgatnak, még egy táborban küzdenek a' municipalistákkal; már hidegséget teremtenek kölcsönösen a' nevek, az élet még nem egészíté ki a' centralisatio és municipalista pártokróli fogalmat, még csak a' név elleni képzelődés dolgozik agyunkban; mit várhatunk mindkét pártra nézve majdan, ha küzdterre lépvn, a' tetteket rendesen követni szokott gyanusítások órája ütnei fog.

Mi mindezen okoknál fogva a' politicalai téren elnevezéseknek barátai nem levén, uj párt név választás helyett véleményünket mondjuk el, szívesen fogadván annak akár jobbról, akár balról czáfolatát, okainkat bármelly fél hódításainak egyaránt tevén ki, és előrebecsájtván, hogy ki bármelly kérdésben erősségeinket megczáfolá, magunkat nyere meg azon mezőn. Ezeket most és minden politicalai cikkeinknek elébecsájtván, most csak szaraz hidegen adjuk el az alkotmány körül teendőknék szerin-

tünki sorozatát, leginkább kimutatásaul annak, hogy minden elnevezések daczára, honunk csaknem minden reform-erja egyet, e' hon boldogságát, 's csaknem egy uton akarja elérni. És ha úgy van, akkor ne szakadozzunk névre, minek utoljára is keserű és epés viták lesznek meddő jutalmi, és mindnyájunk célján kívül álló maradás.

Mi a' magyar radicalreform induló lépésének a' városok rendezését tartjuk, mint a' kerületeken túl a' megyéék követel.

Mi a' megyéknek rendezését, sőt azoknak egyenlő beosztását szivből ohajtjuk. Igen látván azon végetlen aránytalanságot, mellyben megyéink akár népességben, akár territorialis tekintetben egymás ellenében állanak, látván, hogy megyéink hatóság jogai a' helyett, hogy akár a' szabadszellemű népesség, akár az aristocratiai vagyonosság alapján nyugodnának a' feudalismus szabadalmi típusá-viselik magokon, igen a' helyett, akár személy, akár birtok, akár mindkettő után együtt adatnék a' jog és viseltetnék a' teher honunkban minden tekintet nélkül az arányra, minden valódi alap nélkül csak pusztán neveknek, minő Ugocsa, Bihar adódnak, mint hatóságoknak nem tekintvén sem birtok, sem népességi aránytalanságokat, egyenlő mértékben az önkormányzat roppant jogai. Megyéink, mint nemesi családok, jogaikat nem köteleztetés, nem birtok, — nem teherviselési arányban, nem

érdemük, — nem erejökhez képest, minden tekintet nélkül a' méltányosság 's igazságra legfelebb is valamelly ősapa érdemeiért kapják.

Valójában borzasztó az aránytalanság, mellyel a' megyék egymás ellenében állanak; ha kérdené valaki, melly kulcs szerint adatának a' megyéknek jogai? azt kellenék válaszolnom: semminemű szerint; — territorium szerint nem, mert Bihar 200, míg Ugocsa 11 □ mértföld; népesség szerint nem, mert Pest 506,684 lakost számlál, míg Torna 30,000-ret; ipart nem, mert Pestnek, a' magyar kézműv tárházának a' kereskedési ipar gyűlpontjának 191 's majd fél □ mértföld adja — minden ipara daczára — azon politicalai jogokat, mellyekkel az arcádiai együgyűségben élő Ugocsa — 22 sovány □ mértföldre daczára — bir.

Ha kérdenék továbbá illy egyenetlenek levén a' törvénytevő megyék, valjon az administratív költségek nem igaztalan arányban elosztvák-e? felelnénk: igen, a' 11 □ mértföldű Ugocsa adózóinak igen kevés különbséggel ugyanazon tisztviselői kart kell fizetni, 's ezek számára majdnem olyan megye-házat építeni és föntartani, mint Bihar-nak. Ugocsa néhány száz szegény nemesének az éveken keresztül húzódó országgyűlések fejében épen annyit kell fizetni, mint a' nagy 's gazdag Pestnek. Égbe kiáltó igaztalanság, uraim! de úgy van; — a' minden kereskedői vona-

laktól távol eső kis Ugocsának sovány telke tizennyolcz-szorosan fizeti, mint a' sokkal jobb földű és természetményeit két áron eladó dunai vármegyék.

Össz' nemzeti tekintetben van a' megyéknek aránytalan beosztásának még egy véghetlenül káros oldala, 's ez az, hogy a' legkisebb megyék az országgyűlésen törvényhozatalában ép oly jogokkal bírnak, mint a' legnagyobbak; 's így nem az ország-többsége hozza a' törvényeket, sőt, ha Árva, Sáros, Torna, Thúrócz, Ugocsa 's a' többi kis szegény vármegyék együtt szavaznak, Pest, Bihar 's a' többi vagyonos vármegyék ellenében, igen könnyen megeshetik, hogy a' képviseleti táblánál az ország egy negyed-rész territoriuma, egy harmadrész népessége, és egy ötvened-rész értelmi képzettsége fog a' többség nyakára törvényt hozni, ha népképviselet lenne is; a' megyéket tehát mindenekelőtt rendezni és figyelemmel a' népességre 's territoriumra egyaránt fölosztani kell, hogy így egyenlő és igazságos irányban adassék e' hon polgárainak a' jog és teher, hogy így az ország valódi többsége által hozassanak e' hon törvényei.

A' megyéket rendezni, fölosztani kell, hogy így a' nemzet jobbjai által kivívandó népképviselet az igazságos arányban beosztott megyék kebléről viruljon föl, mely nem rendeztetvén, — a' megyék, a' népképviselők, — a' követek, — meglehet, tekintet nélkül, a' megyékre, ezektől

tökéletesen független, egyenlően beosztott választó körületek által fognak küldetni. A' megyékből fölmerülő képviselet a' helyhatóságok erejének megerősítése leendő, míg ellenkező esetben könnyen lehet a' megyék ellen küzdő tábor. A' képviseletet megyei rendszerünkben kell fölmerítenünk, 's erre hatalmas lépés a' megyék aránylagos 's igazságos beosztása. — Lesznek, kik azt mondják: hagyjuk a' megyéket, mint vannak, de mondjuk ki, ennyi embernek 's ennyi vagyonnak van egy követe; például Bihar 200 □ mértföldétől 406,000 lakosától küldene tíz követet, míg Torna 11 □ mértföldétől és 30,000 lakosától egyet. És ez mind lehet, és látszólag igazságos is; de kérjük, ha majdan nem pusztán országos, hanem provinciaális érdekek jönnek elő, majdan akkor Biharnak tízenhat szavazata egy compact erő lesz Bihar provinciaális érdekében? Mondanátok: hiszen ott lesznek a' többi megyékből ellensúlyul a' követek. Igen, de elhallgatva azon tetemes mennyiséget, melly a' kerékszám fölül lévén a' kisebb megyékben szavazat nélkül maradnak. Válaszul csak azt adjuk: hogy az, egymásmellett állván, mégis külön érdekű, különböző megyék tízenhat képviselői még sem egy úgy összetartó elem, mint magának Biharnak tízenhat követei. Mind ezen, 's ezekből természetesen folyó okoknál fogva szerintünk a' megyéknek birtok és népesség szerinti beosztása, 's mielőbbi rendezése teendőnk elseje.

A' megyék beosztása és rendezése előtt vagy után, de mindenesetre az általános képviselőtestületének megtestesülése előtt, egy nagy, egy sürgető kérdés az urbéri telkek megváltásának kérdése várja megfejtését. —

A' történet arra tanít bennünket, hogy az elnyomott zsellér, a' jogokért vérző népek birtok — 's jog — szomjukat legelőbb is a' szabad föld kikiáltásával szokták csendesíteni. Mi szentül hisszük, hogy honunkban is eljövendő és immár jelen van az idő, melyben a' nemesség jogait a' néppel megosztandó, a' magyar nemességnek, a' világ történetnek páratlan nemeslelkűsége és igazságszeretete soha sem engedi odajutni polgártársait, hogy azok eltiprásukon kétségbeesve félrevert harangokkal jelt adjanak a' forradalmak véres csatáin. És helyesen, nekünk haladnunk kell, nekünk az urbéri telkeinket szabad földdé kell változtatnunk; mert mi nem akarjuk, hogy a' többé vissza nem tartható népképviselő, csak egy rövid pör után, mint a' minap Francz- és több más országokban minden váltság díj nélkül kiáltsa ki a' szabad földet.

Ha az urbéri telkek minden váltság díj nélkül varázsoltnak szabad földdé, ez által sok polgárnak keblében aggály keletkezik, így okoskodván: ma az urbéri földesuri jogok sértetvén meg, holnap vagy azután a' majorsági jogokat épen azzal a' joggal szegheti meg. Ez tulvitt aggodás. De nem rendeztetvén az urbéri telkek a' nép-

kepviselek kamarájában, a' nemesi szabadalmak, és a' népjog-barátok között mindenestre éles vita keletkezend, az első a' birtok szentségét, a' végsők az igazságot emlegetvén; 's a' birtokjogra megjegyezvén, hogy az urbéri és majorsági birtokjog közt nagy a' különbség, hogy az első a' törvényhozás már több ízben hozzászólván, már ezelőtt némüleg fölszabadítá, a' szabályozás. — Szóval, egy ingerült vita állhat elő, mellynek elejét venni a' nemességnek mindenestre érdekében áll, szóval, ha a' népjogok 's adózóink állása 's az igazság szentsége nem lennének magokban is elég hatalmas indokok, az urbéri telkek megváltását csupa eszélyességből is minden áron eszközölnünk kelletik.

Az urbéri telkek megváltásán 's a' megyék rendezésén kívül a' szívszakadva várt népképvisélet által, valamint igen sok más, ugy megyéink is nagyszerű átalakulást fognak szenvedni. A' tizennégy millioval megsaporodott polgárság joggyakorlata által a' mostani alkotmányos formáknak tágulnia kell. A' megyék a' juri, a' polgári büntető és political 's gazdasági 's. a.' t forumok különválasztása, 's a' nyugotról beszivárgó többi szabadszellemeü institutiok által tetemes változást szenved.

És ki lenne, ki ismerve a' kötelességek felhalmozásának természetes eredményét, az örök fölakadást, ki látván honnunkban a' kötelességek tömérdekségét, gyakran

a' legelleneműbb megbízásoknak egy és ugyanazon egyénre bízását; látván, hogy hol, mint nálunk, egy mezei tisztviselőktől a' státus azt kívánja, hogy ő megyéje büntető és polgári pöreinek bírója, csend és rend biztosa, utcsinálója, gazdája, és a' népjogok védője legyen, ott a' minden kötelességek fölhalmozása miatt, végre a' sok kötelességek közül a' legjobb szándok daczára is egyiknek sem tétetik elég. Ki lenne, ki a' mindentudóságot 's hatóságot föltételező basaszerű szolgabírói hivataloknak természetes következményét, az örök administratív fenakadá sokat ismeri, a' kötelességeknek a' hivataloknak szakonkénti felosztását, a' forumoknak separatioját ne kívánná.

Hogy a' forumok separatioja jó, azt a' magyar embernek, — ki rend nélkül összehányt kötelességek fölhalmozásának eredményét, a' dolgoknak csigalassú és rosز menétét ismeri, — nem kell mutogatnunk. Hogy a' munka-beosztás órája magyar hivatal-szobáinkba is elhatand, hogy jövendő idő, melyben honunk hivatalai sem lesznek a' falu végén lakó helység büszkeségéhez, az ujmagyarhoz hasonlíthatók; ki mint tudva van, minden műhely és előkészület nélkül, egy személyben kovács, lakatos, puszkamíves, kés, és kard-kovács — nincs okunk miért kérkednünk.

Hogy a' forumok separatioja a' békabírák, juri, a' politikai büntetőszékek különválasztásával a' megyék administratio tekintetben némelly átalakulást szenvedendnek az is

magában következik. Mert nem említvén, hogy a' fölhalmozott kötelességek megosztása által az imént néhány tisztviselőnek kezében központosult hatalom több kezekre bízatik, nem az administratio kerekeinek ez általi sebesebb forgását érintjük; csak azt: hogy a' statutariajognak a' helyhatóságtól el a' helységekre visszatérte által a' faluk és városok tisztviselői mindinkább 's inkább szaporodván, a' megyei tisztviselők száma ellenben mindig fogyni fog, mindaddig, míg a' megyék kezében csak a' fő felügyelet maradand.

Szerintünk nem csak a' forumoknak kell separáltatni, de a' szakonként beosztott kormánykerekeknek mentől inkább bent a' nemzetéletbe, és így ha lehet, a' megyéken túl a' helységeken kell forogniok. Mennél messzibb távozik a' statutariajog a' helységtől, mennél inkább központosítatik, az bizonyos eszményi közép hatóságban, annál többet vesz belbecséből.

A' megyék a' cselekvő kormányzat helyett a' hatóságok alá tartozó helységek fölött előbb később csak felügyeleti jogot gyakorolandnák.

És most, ha mondanátok, hogy a' statutariajog kiterjesztés — és a' forumok separatioja által majdan sok táblabírák, tisztviselők vesztenék el kenyerőket, salariumokat, felelnénk: annál becsületesebb és szakértőbb kap biztos hivatalt; mondanátok: e' tan ilyen respublicai; vagy

amollyan absolutisticusi irányú; felelnénk; a' munka beosztás az, administratio kerekeinek megkönnyítése és gyorsítása a' jó, az ügyes, a' szakonként otthonos kormányzat a' monarchiában mint a' respublicában egyaránt kívánatos; — mondanátok: e' tan által megyéink jogköre csönkítatnék; felelet: nem; mert megmaradván a' politicai ügyekben az alkotmányos élet minden szabadságai a' fölügyelet által helységek kormányzatába is befolyanak. Az egykor vándorolt országbirájához hasonlóan működő szolgabíró hozatik el; a' megyének kevés hasznót, dicsőséget szerezvén, részint rosszul használt mindenhatósága, részint tehetlensége miatt annál több nép-rokonszenvet játsza el a' megyéktől.

En a' megyék coordinatiojának, fölosztásának, a' forumok separatiojának, a' statutaris jog kiterjesztésének őfáját ohajtva várom.

Az egyenlően beosztott megyék kebléről fölviruló népképviselő életbe lépése után következik az országgyűlés, rendezése, hol szerintünk az alsó házban a' megyékből és városokból küldött népképviselők ön körükből választott elnök alatt ülnek. A' királyi személynőkkel együtt eltávozott a' hasztalanul régen itt ült királyi tábla helyét a' publicopoliticus az administrativ bajokkal foglalkozó királyi Helytartó tanács foglalandja el. Melly felelős, 's

megtámadtatván a' népképviselőktől, vagy tudatni akarván a' rendekkel valamit, szóval hír, szavazattal nem.

A' felső tábla lehetőleg jobban megkisebbitetik, 's csak háromszor veheti vissza a' KK és RR. üzenetét, a' mikor is az, conclusum dietalává leend.

Az így szerkeztve, évenként összehívott országgyűlés, mint egy uttal a' nemzet kormányzatnak középpontja eljárását a' Helytartó tanács megszámloltatásán kezdendi meg. A' Helytartó tanács országgyűlésen künt a' legfőbb kormányzati forum, bent a' törvény határain teljes hatalommal bíró, melyet azonban, ha áthágni iparkodnék, a' megyék fölírásai által a' törvény korlátai között tartatik; lévén a' megyék egyuttal a' körükbe tartozó helységek kormányzati eljárása fölött is örökös első forumok.

'S így megtisztított alkotmányunk eredetiségét megtartván, törvényhozási és kormányzati tekintetben sebesen működend.

Az elég hosszasan és unalmasan elmondott alkotmány építési teendők után szabad legyen megjegyeznünk, miként mi a' magyar (és nem a' francia) centralisták és municipalisták között semmi nagyszerű különbséget nem látunk. Hitünk-ként constitutionalis életünkben 's political viszonyaink között, sem a' centralisatiót szélsőségig vinni, sem mindent municipalni nem lehet. Erősen fájdalmas lenne, ha pusztán névszerelemből az eddig egyért együttküzdött

's izmésodni csak most kezdett haladási pártunk megszakadónak. —

„Magyarhoz sem a' Parisban centralisált Franciaországhoz, sem a' foederatív rendszerű szabad Ejszak-amerikához nem hasonlítható. Franciaországhoz nem, 's ezt egészen követni nem tanácsos, nem lévén nemzeti kormányunk, nem egységünk, Amerikához nem; foederatív rendszer csak egymástól minden tekintetben tökéletesen független szabad státusok közt képzelhető, — 's ugyan ezért megköszönjük a' német alkotmányos elvek írójának tervét, melly szerint ő az osztrói státusoknak egy szabadon alkotmányos különkülön, saját törvényhozással ellátott, de azonfelül foederatív gyűléseket is tartandó szövetséges egésszé való egyesülését indítványozza. Ez indítvány német szempontból jó 's helyes; — megjegyzésünk reá csak az: hogy, sem Magyar, — sem Cseh, — sem Olasz-
honnak egészen osztrák németté olvadni sem kedve sem akarata nincs; pedig mi azt hisszük, hogy ha ezen státusok így összeállának, magunk sem tudnánk hogy, de Bécsben lévén, a' hatalom és a' dicsőség csak hamar a' németekké lennénk.

Nyomtatta Tauchnitz Bern. Lipsében.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06230 6942

**DO NOT REMOVE
OR
MUTATE CARD**

A hand-drawn rectangle in black ink, positioned below the text "MUTATE CARD".